

A kutatásra Sátoraljaújhely Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója a Monitor Társadalomkutató Intézet és Módszertani Központ volt.

1999. június

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu   info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
2. Általános demográfiai helyzetkép	6. o.
3. Az iskola világa	12. o.
4. Egészségmegőrzés	22. o.
5. Szabadidő	32. o.
6. Közéleti aktivitás	37. o.
7. A fiatalok városhoz való viszonya	43. o.
8. Egzisztencia, család	47. o.
9. A fiatalok értékrendje	53. o.

1. PROLÓGUS

Sátoraljaújhely Város Önkormányzata döntött arról, hogy a gyermek és ifjúsági feladatok hatékonyabb ellátása céljából egy több területre fókuszáló ifjúságkutatást kíván lebonyolítani a településen. A kutatás elindításával Sátoraljaújhely csatlakozott azon önkormányzatok sorába, amelyek a kiemelten fontos ifjúsági korosztály problémáinak kezelését tudományosan megalapozott, reális helyzetkép alapján kívánják megkezdeni. A kutatás elvégzésére a Monitor Társadalomkutató Intézet kapott megbízást.

1.1 A kutatás alanyai

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető kritériuma a munka során használni kívánt fogalmak pontos meghatározása, annak tisztázása, hogy mit is kell értenünk az egyes fogalmak alatt.

Az ifjúságkutatás során ilyen alapvető elem, hogy meghatározzuk kiket is értünk fiatalok alatt, kire fog fókuszálni a kutatás. A szakirodalomban többféle dimenzió mentén szerveződhetnek a besorolások:

- * Azonos jogi státusz alapján;
- * Homogenitás alapján;
- * Életkori azonosság alapján.

Mivel az azonos jogi státusz alapján csupán a korlátozottan cselekvőképesek (14-18 év) tartoznak az ifjúság kategóriába, homogenitásról (azonos társadalmi helyzetről és élményvilágról) pedig nemigen lehet beszélni, az egyetlen "működőképes" és ezért legelterjedtebb szegmentáló dimenzió az életkor. Kutatóműhelyünk is ez utóbbi álláspontot fogadja el, s az ifjúsági kategória felső határát általában 27-29 években határozza meg.

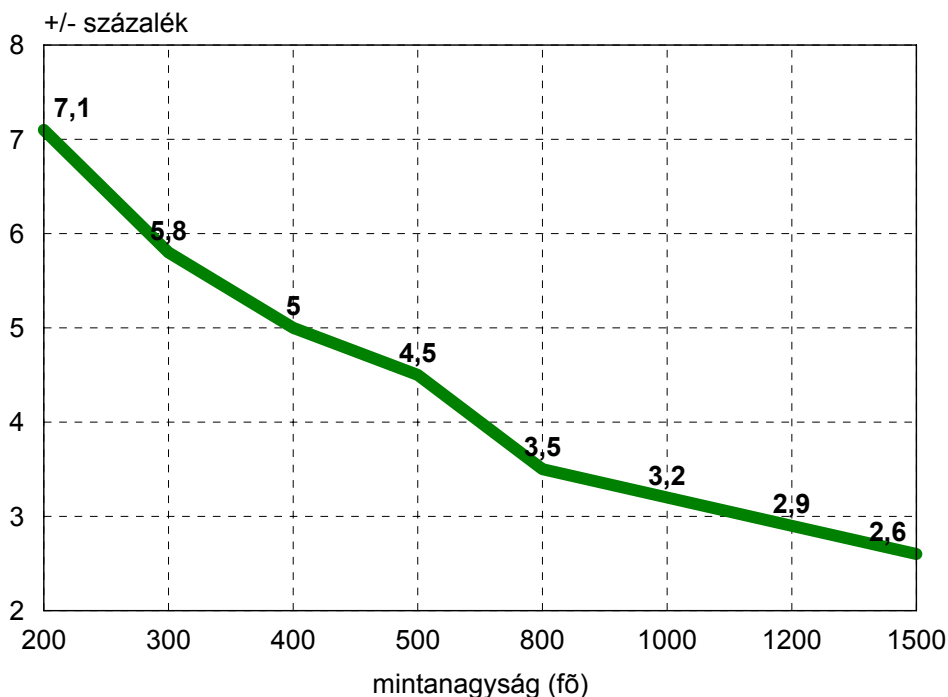
1.2 A kutatási módszerek

A sátoraljaújhelyi ifjúságkutatás során kétféle empirikus adatgyűjtési módszert választottunk. A kutatási program első lépéseként a 12-18 éves korosztály, második fázisban a 19-27 évesek körében végeztünk kérdőíves adatfelvételt.

A kérdőíves adatfelvétel célja az volt, hogy általános képet kapjunk a fiatalok szociális problémáiról (munkanélküliség, család, kallódás), az egészséges lét kérdéseiről (mentálhigiéné, deviancia, fizikai egészség) az alapvető értékrendi, identitási kérdésekről, az iskola világához,

valamint a közéleti szerepekhez való viszonyokról. A két szubpopulációban - az összehasonlíthatóság miatt - csaknem azonos volt a lekérdezett kérdőív.

A mintanagyság hatása a mintavételi hibára

Az iskolás korosztályt iskolai önkitöltős kérdőívek segítségével kérdeztük (476 fő) az 18 éven felüli fiatalokkal pedig általunk felkészített kérdezőbiztosok készítettek standard kérdőíves interjút (200 fő). A mintavételből fakadó kisebb eltéréseket az alapadatok szerinti súlyozással korrigáltuk. A mintavételi hiba nagysága +/- 2,3-3,5 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha a településen minden fiatalot megkérdeztünk volna.

1.3 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi csoportokat négy illetve ötfokú fokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát kellett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

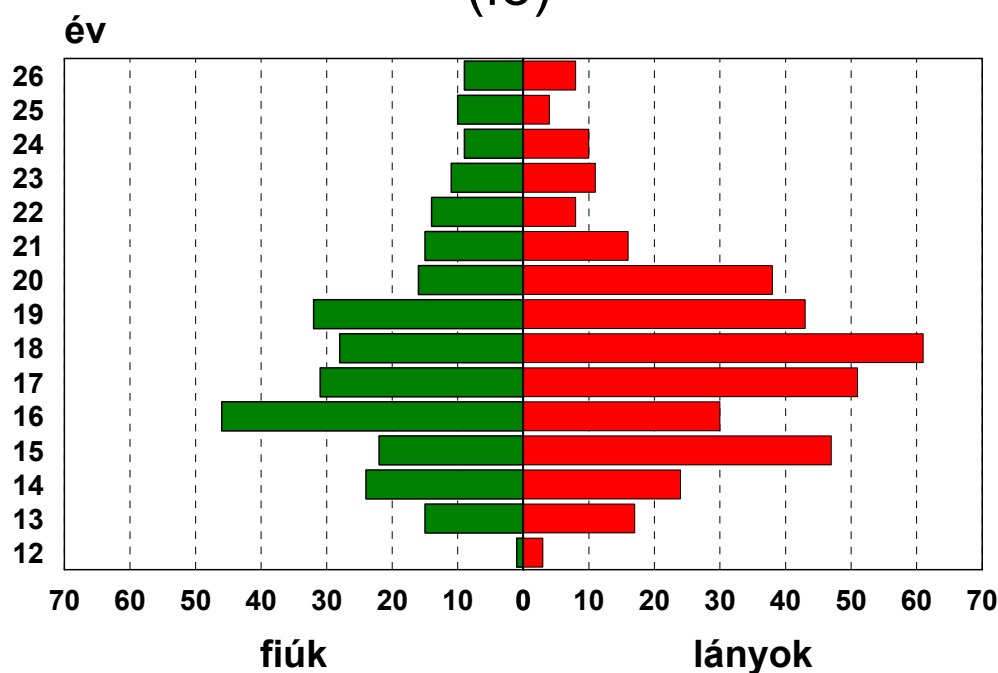
A feldolgozás során a primer adatfeldolgozáson, az alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két dimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, valamint faktoranalízist és többdimenziós skálázást is végeztünk. A nyitott kérdésekre adott válaszoknál általában nem a százalékos megoszlást, hanem az említések számát közöljük.

2. ÁLTALÁNOS DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetők.

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált korosztályban (12-27 év) a fiatalok 6 százaléka még gyermekkorú, 56 százaléka fiatalkorú, s több mint egyharmaduk jogilag már felnőtt, betöltötte a 18. életévét.

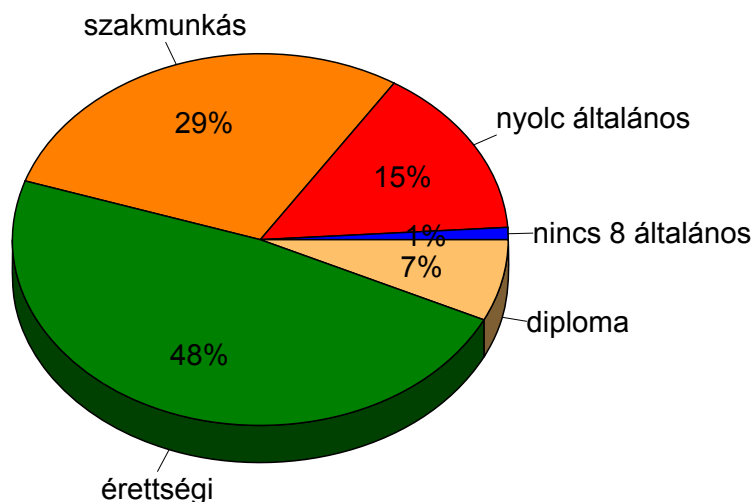
A vizsgált fiatalok korösszetétele (fő)

A közoktatási intézményekben tanuló 12-19 éves fiatalok egyötöde általános iskolás (7-8 évfolyam), 21 százaléka szakmunkás vagy szakiskolai képzésben vesz részt. Érettségit adó iskolába 59 százalékuk jár (16 százalék gimnazista, 43 százalék szakközépiskola).

A közoktatási rendszerből kikerült fiatalok 16 százalékának jelenlegi legmagasabb végzettsége nyolc általános, 55 százalékuk rendelkezik legalább érettséggel (a diplomások aránya 7 százalék). A szakmunkás végzettségű fiatalok a minta 29 százalékát alkotják.

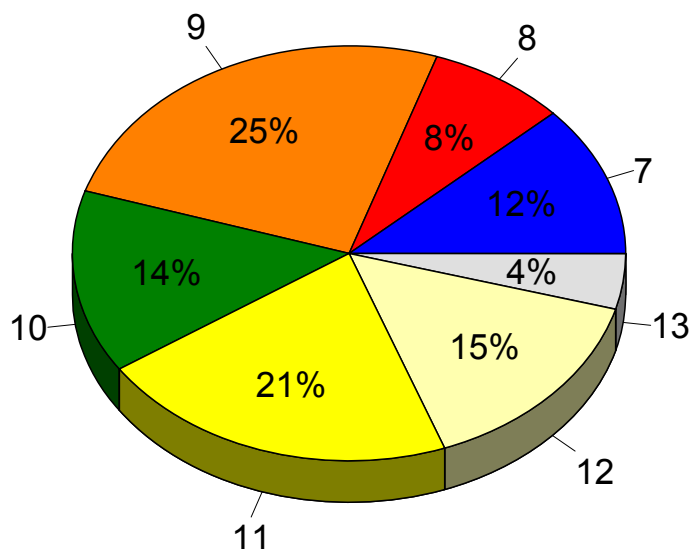
A 18 évesnél idősebb fiatalok iskolai végzettsége

A város iskoláiban (a vizsgált korosztályban) a kilencedik és tizenegyedik évfolyamon nagyjából egyenlő arányban vannak tanulók (25-21 százalék), a tizedik és tizenkettedik osztály tanulói is megegyeznek (14-15 százalék). Látható, hogy az érettségiző és az érettségi utáni szakképzésben résztvevők mintabeli aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a három éves szakmunkásképzésben résztvevők ekkora már végeznek, az ötödik évre pedig csak néhányan maradnak az ilyen képzést adó középiskolában. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása. A mintában az általános iskola 7 évfolyama 12, a nyolcadikosok 8 százalékban vannak jelen.

A tanulók évfolyam szerinti megoszlása

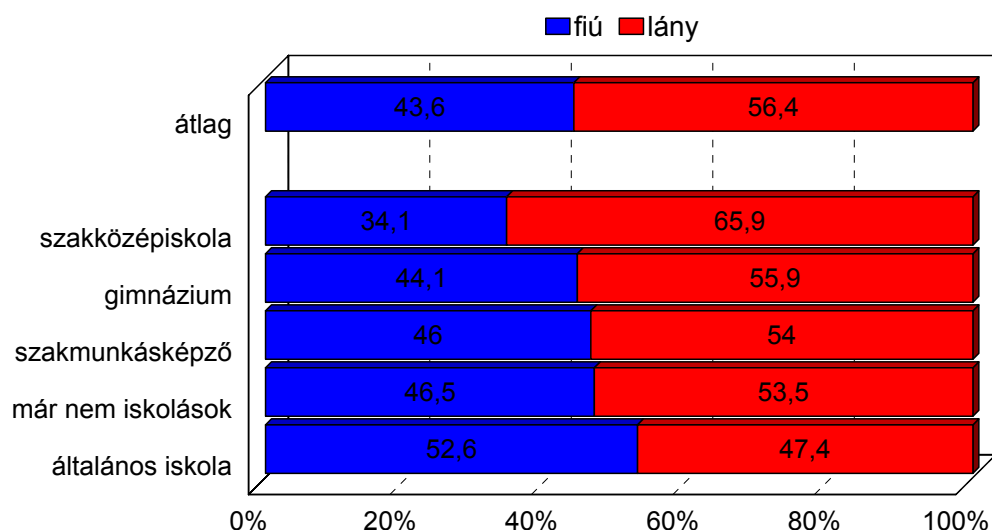
Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

Betöltött életkor	-13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.+	Túlkorosok százalékos aránya
Évfolyam									
7. osztály	73	25	2						27
8. osztály		82	13	5					18
9. osztály		7	56	23	9	5			37
10. osztály			12	71	5	2	5	5	17
11. osztály				11	68	10	10	1	21
12. osztály					18	59	15	8	23
13. osztály						21	75	4	4

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az egyes évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban különösen fontos szerepet játszik az életkor - hiszen szűk, mindössze hét évet fog át kategóriánk - az évvesztéseket is túlkorosoknak minősítettük. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a középiskola első éves tanulói között (kilencedik évfolyam) fordulnak elő évvesztések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők, minden harmadik tanuló "késve" érkezett. Az évfolyam emelkedésével javul a helyzet, a tizedikeseknél 17, a tizenegyedikeseknél és az érettségizőknél 21-23 százalék ez az arány.

A válaszolók neme szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a lakossági mintában minimális lány többlettel találkozhatunk, a sátoraljaújhelyi fiatalok 54 százaléka lány. Az iskolai mintában már valamivel nagyobb az eltérés, a 7-13 évfolyamos tanulók 58 százaléka lány. A nemek szerinti eltérés iskolatípusonként is érzékelhető. Tipikusan fiús képzőintézmény a Szepsi Lackó Máté Mezőgazdasági Szakképző Iskola. Egyértelmű lánydominancia érzékelhető az érettségit adó iskolákban (Közgazdasági SZKI, Kossuth Lajos Gimnázium és Szakközépiskola, Terefort Ágoston Szakképző Iskola szakközépiskolai képzése). Mindez azt eredményezi, hogy a városban csupán a fiúk 52 százaléka jár érettségit adó iskolába, míg lányoknál ez az arány 65 százalék.

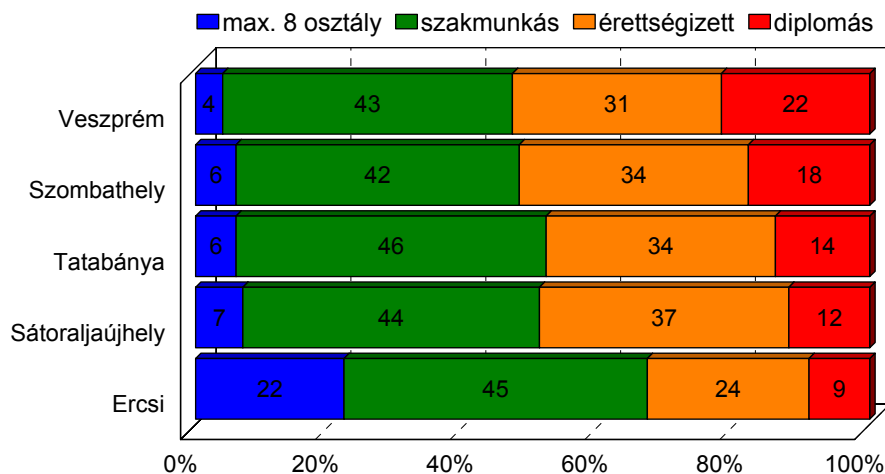
A fiatalok nemek szerinti megoszlása

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A sátoraljaújhelyi fiatalok 7 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 44 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 37 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 12 százalék. Összevetve öt város adatait, megállapítható, hogy a veszprémi tanulók szülei a legképzettebbek, s legkevésbé iskolázott családban az ercsi fiatalok élnek. A Sátoraljaújhelyen mért alacsony iskolázottság okát a város térségi központ szerepében kell keresnünk, ugyanis a tanulók jelentős

része az alacsonyabb iskolázottsági szintű, hátrányos helyzetű környező településekről jár be. (A helyben lakó tanulók körében a legalább érettségizett szülők aránya 52 százalék, a naponta bejárósoknál 43 százalék, a kollégiumban lakóknál 37 százalék.)

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

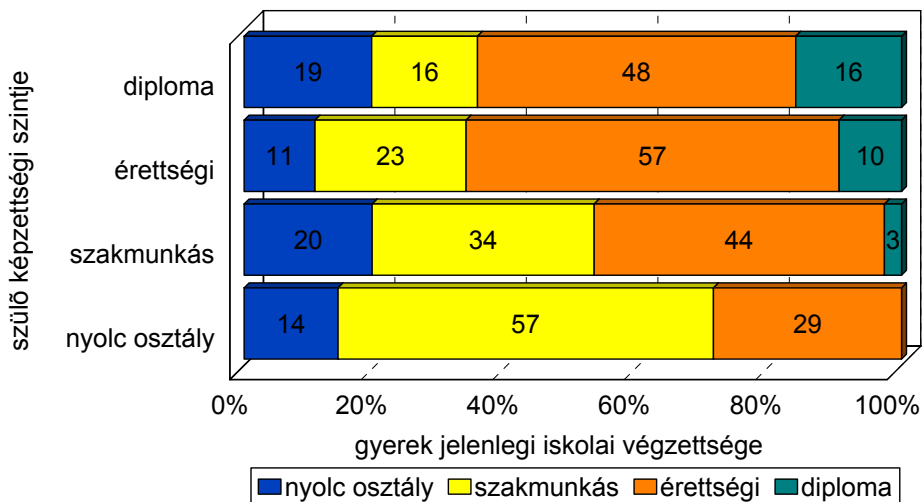

A szülők képzettségi szintjét érdemes összevetni a fiatalok jelenlegi legmagasabb iskolai végzettségével¹. A diagramból kiolvasható, hogy a legtöbb felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatal a diplomás családokból kerül ki. Az is jellemző, hogy a szakmunkás szülők 34 százalékának a gyereke is szakmunkás, s a képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségizett fiatalok aránya (29 százalék!). Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A 18. éven felüli válaszadók iskolázottsága nyilván még nem minden esetben lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 39 százalék immobil, 26 százalék lefelé mobil, 35 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a 18 éven felüli sátoraljaújhelyi fiatalok 39 százaléka ugyanolyan, 35 százaléka alacsonyabb képzettségi

¹Ennél az eljárásnál nem vettük figyelembe a 18 éven aluli fiatalokat, mert az a mobilitási arányokat torzította volna.

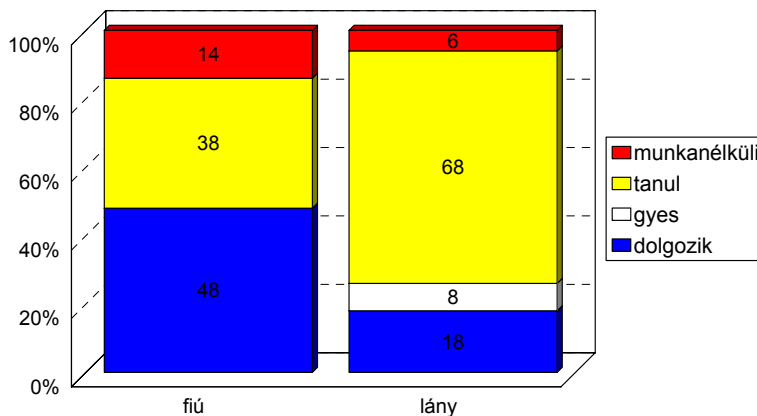
szinten van, mint a szüleik, s mindössze 26 százalékuk szerzett magasabb kvalifikáltságot - egyenlőre.

A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

Ha a 18 éven felüli fiatalok gazdasági státuszát a nem szerinti összetétel mentén vizsgáljuk - ahogy az várható volt - eltérés tapasztalható. Az aktívan dolgozó fiatalok magasabb arányban vannak a fiúk között (48 százalék), míg a lányok körében a nem dolgozók vannak többen, 68 százalék tanul közülük, s a gyesen lévő 8 százaléknyi válaszadó is növeli a gazdaságilag inaktív lányok arányát. A munkanélküliek sem egyenlő arányban fordulnak elő a fiúk és a lányok között, a fiúk 14, a lányok 6 százaléka munkanélküli.

A válaszolók gazdasági státusza a nem dimenziójában

3. AZ ISKOLA VILÁGA

Az ifjúságkutatás során meghatározó szempont volt, hogy feltárjuk a tanulók oktatási rendszerhez való viszonyát, hogy képet kapjunk az eddig nem látott - az iskolák alapvetően zárt világában játszódó - folyamatokról, jellegzetességekről.

Azt kértük a tanulóktól, hogy az iskolákban folyó pedagógiai, szakmai munkát 26 állítással való egyetértésük alapján egy négyfokú skálán értékeljék. Ezeket az értékeket mérleg-indexre számoltuk át. Minél magasabb az index értéke, annál nagyobb az egyetértés foka. Az állításokkal való egyetértés mértékét összefoglalóan az alábbi táblázat mutatja.

Mennyire jellemző az iskolátokra, hogy...

(az egyetértés mértéke mérleg-indexen)

	Általános iskolások	Közép-iskolások
A pedagógusok szakmailag felkészültek	66	58
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	68	47
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	56	46
Osztálytársaid zavarják a tanórák menetét (beszélgetés, levelezés stb.)	35	35
Az iskolámban túlterhelik a diákokat	-29	20
A tanárok szavára lehet adni	47	20
A tanárok képesek fegyelmet tartani	39	18
Az iskolám felkészít az életre	49	16
Általában jó hangulatúak a tanórák	24	15
Az iskolámban skatulyáznak	-43	14
Ha nem lenne kötelező, akkor is bejárnék a legtöbb órára	35	14
Gyakran túltartják az órákat	-32	10
A házirend rájuk vonatkozó részét betartják a tanárok	46	7
Az iskolámban az oktatás mellett nevelnek is a pedagógusok	32	5
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek	50	3
Osztálytársaid igazolatlanul hiányoznak az órákról	-30	3
Reálisan értékelik a diákok teljesítményét az iskolámban	43	-3
Az iskolámban megtanítanak tanulni	51	-4
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el	38	-8
A házirendet a diákok betartják az iskolámban	-3	-17
Az iskolámban foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	0	-21
Az iskolámban a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák	-34	-21
A tanár lelkileg terrorizál valakit	-56	-22
Diák levelét tanár az órán elveszi és elolvassa	-9	-26
A tanárok általában partnernek tekintik a tanítványaikat	-14	-32
A pedagógus megüti a diákot	-25	-41

A sátoraljaújhelyi tanulók a legnagyobb elégedettséget a pedagógusok szakmai felkészültségével kapcsolatban fogalmazták meg (+59 pont). Szintén magas, 45 pont feletti pozitív egyetértésről számoltak be azzal kapcsolatosan, hogy van-e lehetőség a rossz jegyek kijavítására (+52), valamint az órai számonkérés és a leadott tananyag összhangjáról (+48). Mérsékelt, de egyértelműen pozitív annak megítélése is, hogy a tanárok képesek fegyelmet tartani (+22) és hogy a tanárok szavára lehet adni (+26). Sajnos egy negatív itemmel is magas arányban értettek egyet a tanulók, gyakran előfordul, hogy a diákok zavarják a tanóra menetét (+35 pont).

A leginkább elutasított kijelentések pozitív és negatív tartalmat egyaránt jelentenek. Pozitív, hogy nem jellemző a diákok levéltitkának megsértése (-23 pont), a fizikai bántalmazás (-38), a lelki terror (-29), valamint, hogy a diákokat megalázó helyzetbe hoznák a tanárok (-24). Negatívum azonban, hogy a diákok jellemzően nem tartják be a házirendet (-14), továbbá hogy az iskolában tanító pedagógusok foglalkoznának a tanítványok egyéni problémáival (-17), s azt sem lehet állítani, hogy partnerként tekintnének tanítványaikra (-28 pont) - legalábbis a fiatalok szerint.

Érdeemes megnézni, hogy miben tér el az általános és a középiskolás tanulók véleménye. Összességében elmondható, hogy azok az általános iskolás válaszadók, pozitívabban vélekednek iskolájukról, mint az idősebb tanulók. Különösen kedvezőbben nyilatkoztak arról, hogy skatulyáznak-e az iskolában, reálisan értékelnek-e, hogy megtanítják-e tanulni a diákokat, valamint hogy a tanárok elismerik-e ha hibát követnek el (az eltérés 46-57 pont).

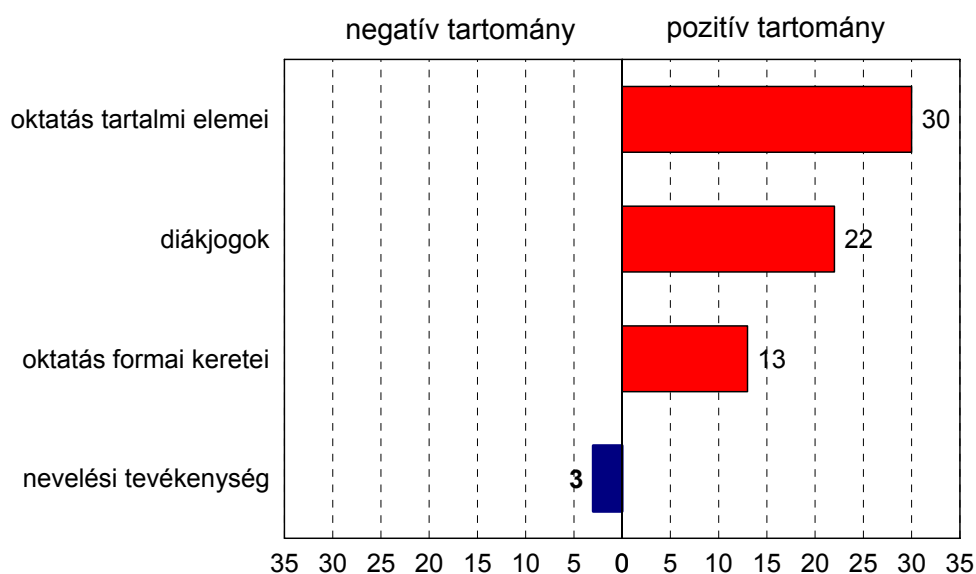
A beérkezett válaszok alapján az eredeti kérdések segítségével 4 összetett indexet szerkesztettünk; egy az oktatási tartalom mutatót, egy oktatási forma mutatót, egy nevelési tevékenységet mérő mutatót, valamint egy, a diákjogok helyzetét mutató indexet. A mutatókat olyan itemanalízis segítségével alakítottuk ki, mely során kiszámítottuk, hogy az egyes itemek (kérdések) miképpen korrelálnak egymással. Az elemzés során négy - egymástól jól elkülöníthető kérdéscsoport alakult ki, amely csoportokon belül az egyes itemek magas korrelációban álltak egymással.

Az összesített mutatókról elmondható, hogy a legmagasabb elégedettséget relatíve az oktatás tartalmi elemeivel kapcsolatban és a diákjogok kérdésében fogalmazták meg a diákok, mérleg indexen kifejezve +30, illetve +22 pont a mutató értéke. Valamivel alacsonyabb elégedettségről számolhatunk be az oktatás formai elemeinek értékelésénél. Az egyetlen

mutató amely negatív irányba lépi át a 0 pontos elégedettségi határt a nevelési tevékenység értékelése (-3 pont).

A diákjogok helyzetével való elégedettség jellemzője, hogy a lányok pozitívabb véleményt fogalmaztak meg. Mind a négy indexre igaz, hogy azok akiknek a tanulmányi eredményei jobbak, magasabb elégedettségről számoltak be. Szintén jól kimutatható, hogy az idősebb tanulók kritikusabbak, s az is jellemző, hogy az általános iskolások a legelégedettebbek, a gimnazisták pedig a legkevésbé.

Az egyes oktatási mutatók értéke (mérleg-index)

Összességében az iskolában folyó oktatási, nevelési tevékenységgel való elégedettség iskolai osztályzatokkal kifejezve 3,4. Ezzel gyakorlatilag megegyező az iskolák technikai felszereltségével (sportszer, tábla, tv, számítógép stb.) való elégedettség átlaga is, 3,52. Az iskolában folyó szakmai munkával elégedettebbek a lányok, a jó tanulók valamint a fiatalabb válaszolók. Az oktatási intézmény technikai felszereltségével kapcsolatban szintén ez figyelhető meg. Az is jellemző, hogy azok a fiatalok, akik már végeztek, sokkal kritikusabbak.

Osztályzat az iskola ....

...oktatási, nevelési munkájára

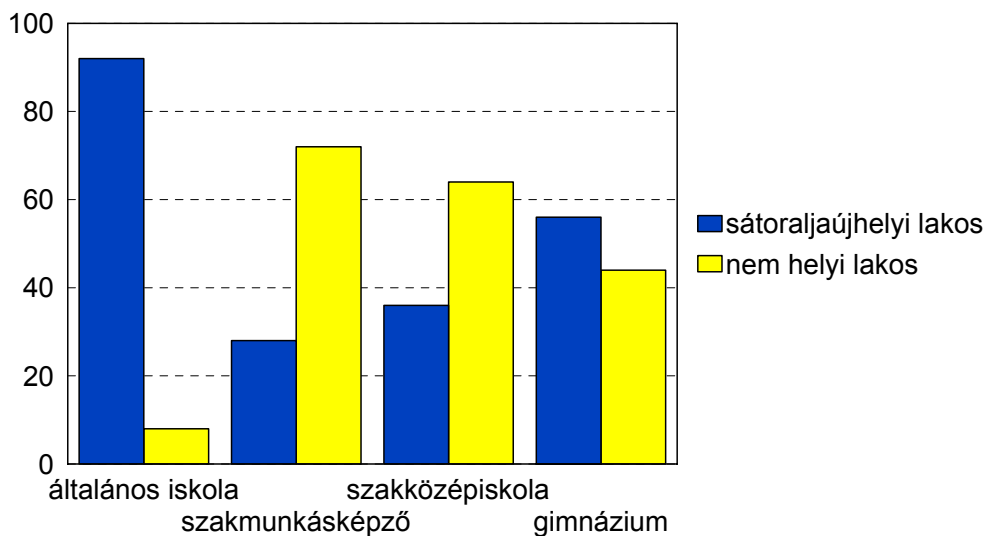
...technikai felszereltségére

■ elégtelen ■ elégséges ■ közepes ■ jó ■ jeles

százalékos megoszlás

Iskolatípusonkénti megoszlás a lakóhely dimenziójában

százalékos megoszlás

A Sátoraljaújhelyen tanuló diákok fele (51 százaléka) nem helybeli, 31 százalékuk bejárós, 20 százalékuk kollégiumban lakik. Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. A szakképesítést adó középfokú oktatási intézményekben többségben vannak a nem sátoraljaújhelyi diákok, míg a gimnáziumban 50 százalék feletti a helyi lakosú tanulók

aránya. Értelemszerűen az alapfokú oktatási intézményekben tanulnak a legkevesebben nem helyi fiatalok.

A tanulók tanulmányi eredménye

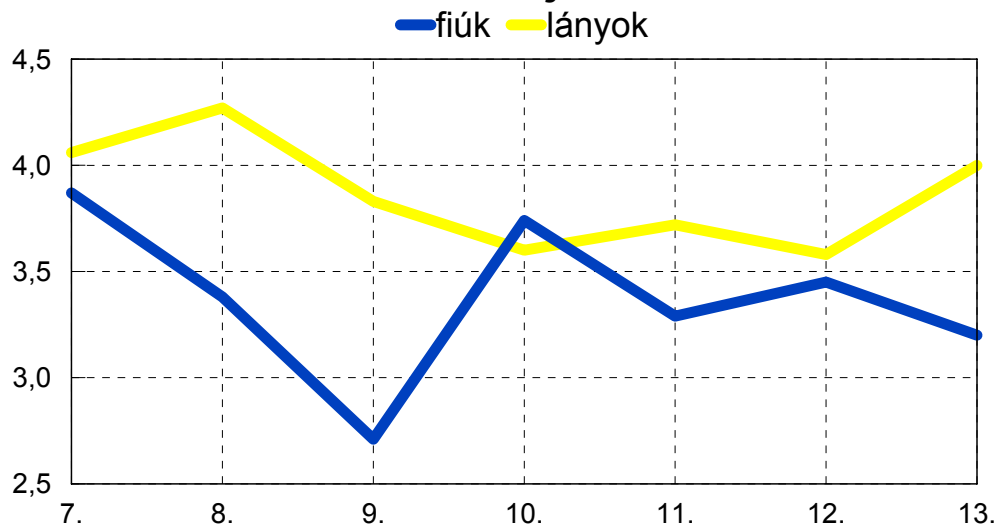
A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a hogy milyen a legutóbbi év végi tanulmányi átlaguk. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepesnél egy kicsit jobb, számszerűsítve 3,58.

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 7 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 33 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók több mint fele, 60 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el a tanulók 15 százaléka. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (3,9), a szakközépiskolások átlaga 3,65. A szakmunkásképzőkben közepes alatti átlag született 2,89.

Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok majdnem minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, több mint egy egész jegy az eltérés a középiskola első évfolyamában. A másik jellemző az, hogy a diákoknak az általános

iskola után a középiskolai váltás nehézséget okoz, jelentősen romlik az átlagos tanulmányi eredmény, s nem is nagyon érik el középiskolában a korábbi átlagukat.

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

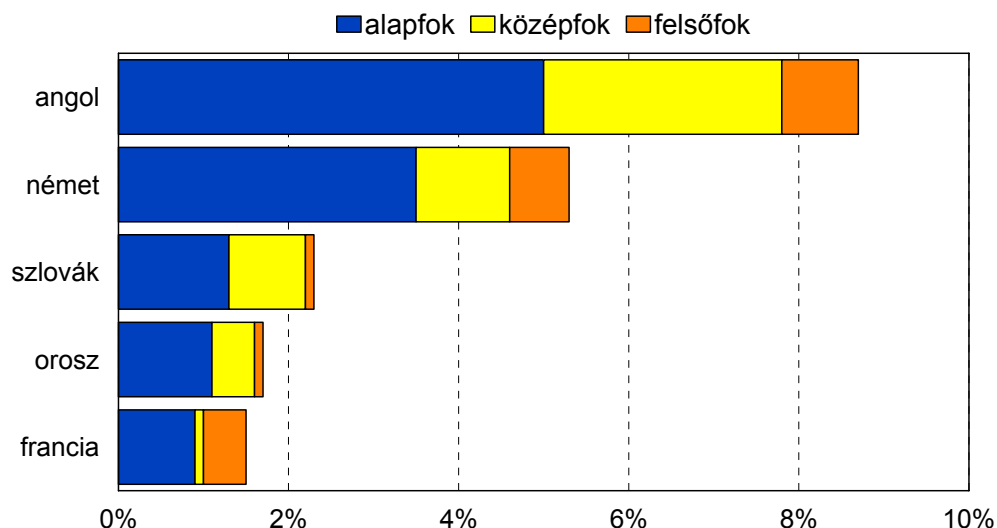

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják “használni” céljaik elérésére. A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” utolérhető a helyi/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

Az iskolai munka eredményét mutatja az idegen nyelvek ismerete is. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul/tanult nagyon alacsony a nyelvvizsgálóval rendelkező fiatalok aránya. A megkérdezettek közül mindössze 14 százalék rendelkezik valamilyen nyelvvizsgálóval, többségük angol nyelvből tett sikeres vizsgát.

A családi háttér képzettségi szintjének emelkedése jótékony hatással van az idegen nyelvi kompetenciára is, a szakmunkás szülők gyermekeinek 9, az érettségizett szülők gyermekeinek 16, a diplomásokénak pedig 28 százaléka tett már valamilyen sikeres nyelvvizsgát.

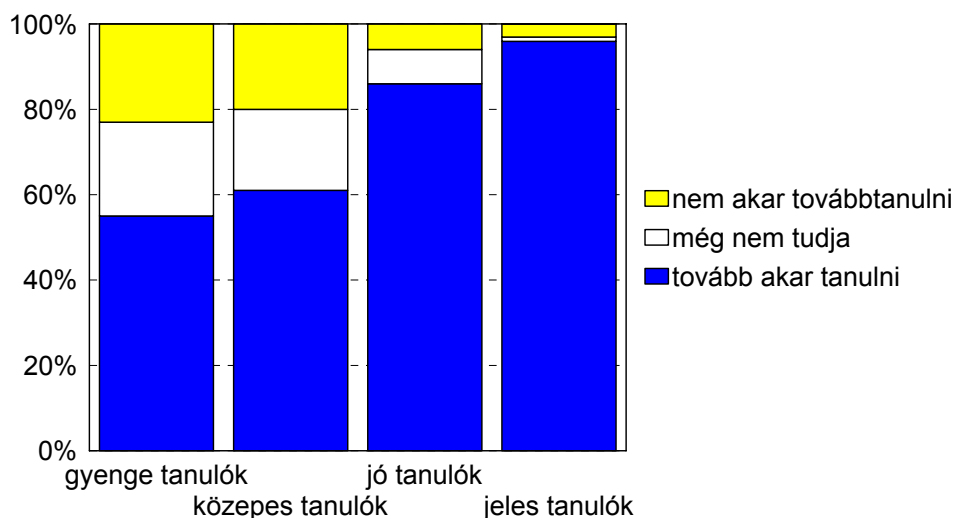
Nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya

Nagyrészt a tanulmányi eredmények függvényében merül fel a továbbtanulás kérdése is. A sátoraljaújhelyi fiatalok 70 százaléka egyértelműen folytatni kívánja tanulmányait, többségük jelenlegi iskolájuk elvégzése után, tizede bizonytalan, még nem döntött, s minden ötödik megkérdezett fogalmazott meg nemleges választ. Azok a felnőtt fiatalok akik nem akarnak továbbtanulni 48 százalékban már dolgoznak, 23 százalékuk munkanélküli, s 13 százalékuk gyese van. Gazdasági aktivitás szerint - érthető módon - a jelenleg is tanuló fiatalok közül akarják a legtöbben beadni majd a felvételi jelentkezési lapot, 74 százalékuk. Ebből 51 százalékuk már határozott elképzelése is van, 23 százalék csak azt tudja biztosan, ha rajta múlik folytatja az iskolákat. 12 százalékuk még hezitál. Egyértelműen csak a tanulók 14 százaléka tekinti jelenlegi iskoláját az intézményes tanulás utolsó állomásának, s többségük - ahogy az várható volt - szakmunkás tanuló. Ugyanakkor szólni kell arról a pozitív jelenségről is, hogy a szakmunkások, szakiskolások negyede szeretne majd érettségizni és továbbtanulni.

Jól megfigyelhető, hogy a lányok magasabb arányban akarnak továbbtanulni (+13 százalék) mint a valamivel gyengébb tanulmányi eredményt elérő fiúk. A még le nem zárt intergenerációs mobilitási folyamatról ad hírt, hogy a nyolc elemivel rendelkező szülők gyermekeinek 46, a szakmunkás szülők gyermekeinek 70, az érettségizett szülők gyermekeinek 78, a diplomásokénak pedig 89 százaléka tűzte ki célul a felsőfokú továbbtanulást.

Továbbtanulási szándék és a tanulmányi eredmény

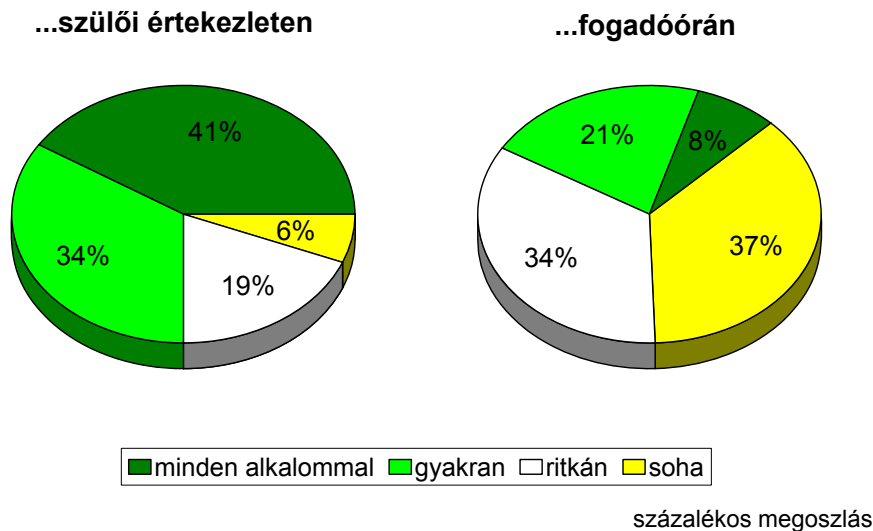

Az iskolai tanulmányok állami oktatási rendszeren belül való folytatásának legmeghatározóbb eleme a diák jelenlegi tanulmányi eredménye. A jó tanulók számára evidencia, hogy folytatni kell a tanulmányokat.

Ha a továbbtanulás szempontjából megcélzott intézményeket nézzük a legnépszerűbb szakirány gazdasági és a tanárképzés. A határozott elképzeléssel rendelkező tanulók 18-18 százaléka ezt jelölte meg. Közepesen népszerűek a jogi/ államigazgatási, vendéglátóipari/idegenforgalmi, egészségügyi, mérnöki, és rendőrtiszti/katonai főiskolák, egyetemek. A szociális, a művészeti, a bölcsész, a hittudományi és az agrár képzést nyújtó felsőoktatási intézmények kifejezetten népszerűtlenek.

Az iskola szempontjából nemcsak az érdekes, hogy a diákok maguk hogyan vélekednek iskolájukról, hanem az is legalább ilyen fontos, hogy a szülők hogyan viszonyulnak az oktatási intézményhez. A közoktatási törvény 14.§ 2/d. bekezdése előírja, a szülő kötelessége hogy “rendszeres kapcsolatot tartson a gyermekével foglalkozó pedagógusokkal”. Ha ez nem lenne leszabályozva, akkor is joggal elvárható magatartás minden felelősségteljesen gondolkodó szülőtől, hogy gyermekek iskolai oktatását, nevelést a pedagógussal való személyes konzultációk segítségével is figyelemmel kísérje. Ennek két intézményesített és az iskolák által bejártott módja van, a szülői értekezlet és a fogadóóra.

A szülők részvételi aktivitása...

A szülői értekezletekre a szülők háromnegyede gyakran vagy minden alkalommal eljár, 19 százalékuk ritkán, 6 százalékuk pedig soha nem vesz részt ezeken a tájékoztatókon. Megállapítható, hogy a jó és jeles tanulók szülei rendszeresebben járnak el (79 százalék gyakran vagy mindig), valamint a képzettebb szülők körében is nagyobb az érdeklődés. A diplomás szülők gyerekeinek 10 százaléka nyilatkozott úgy, hogy szüleik soha vagy csak ritkán nem vesznek részt a szülői értekezleten, ezzel szemben a nyolc osztályt végzetteknél már 51 százalék. A tendenciákat tekintve hasonló a helyzet a fogadóórákat illetően, azzal a különbséggel, hogy a szülők sokkal passzívabbak e kérdésben. A tanulók 37 százaléka úgy vélekedik, hogy szüleik soha, további 34 százalékuk úgy, hogy csak ritkán mennek el fogadóórára.

Az életkor mentén is jól szegregálhatók a vélemények, a tanulók életkorának növekedésével csökken a szülői érdeklődés. A hetedikesek szüleinek még 33 százaléka jár rendszeresen fogadóórára, a középiskolás tanulóinál ez az arány már csak 25 százalék.

Az értekezleten és a fogadóórán való részvétel között erős korreláció mutatható ki ($r=0,34$). Az összefüggés pozitív előjelű, tehát azt jelenti, hogy aki részt vesz az a szülői értekezleten az nem zárkozik el fogadóórán való részvétel elől sem.

Ha a kétféle kapcsolattartási mód részvételi arányait közös mátrixba írjuk be az alábbi megoszlást kapjuk.

		<i>Részvétel szülői értekezletei</i>		
		gyakran	ritkán	soha
<i>Részvétel fogadóórán</i>	gyakran	28	1	
	ritkán	25	8	
	soha	22	10	6

A táblázatból kiolvasható, hogy a válaszadók 6 százaléka nyilatkozott úgy, hogy szülei soha nem járnak el sem fogadóórára, sem pedig szülői értekezletre. Közel minden harmadik tanuló szülei tart rendszeres kapcsolatot mindkét módon.

Az iskolai élet nem csak tanulásból áll. A tanulóknak lehetőségük van arra, hogy barátokat, társakat szerezzenek, iskolai rendezvényekre járjanak el, kapcsolatot építsenek ki és tartsanak más oktatási intézmények tanulóival.

Az iskolák tanulóinak módjukban áll aktívan részt venni az iskolai programokon, rendezvényeken. Ezek a programok kötődhetnek tanulási/tanítási tevékenységhez (pl. szakkör, vetélkedők), kapcsolódhatnak az osztályközösség életéhez (pl. osztálykirándulás, osztálybulik) vagy éppen az egész iskolára kiterjesztett szórakozáshoz (disco, gólyabál, diáknapi) és protokolláris rendezvényekhez (évnyitó, évváró).

Ugyanakkor a tanulóknak lehetőségük van arra is, hogy más iskola által szervezett rendezvényeken részt vegyenek. Városi szinten a diákok 30 százaléka soha nem jár el más iskola rendezvényeire. Ennek oka lehet az, hogy a diákok nem is mindig tudnak a másik iskola által szervezett rendezvényekről és azok nem is mindig nyitottak. Azok között, akik gyakran eljárnak más iskola rendezvényeire (16 százalék) nagyobb arányban vannak az általános iskolások, a lányok, a gyengébb tanulók és - ahogy az várható volt - a helyben lakó tanulók.

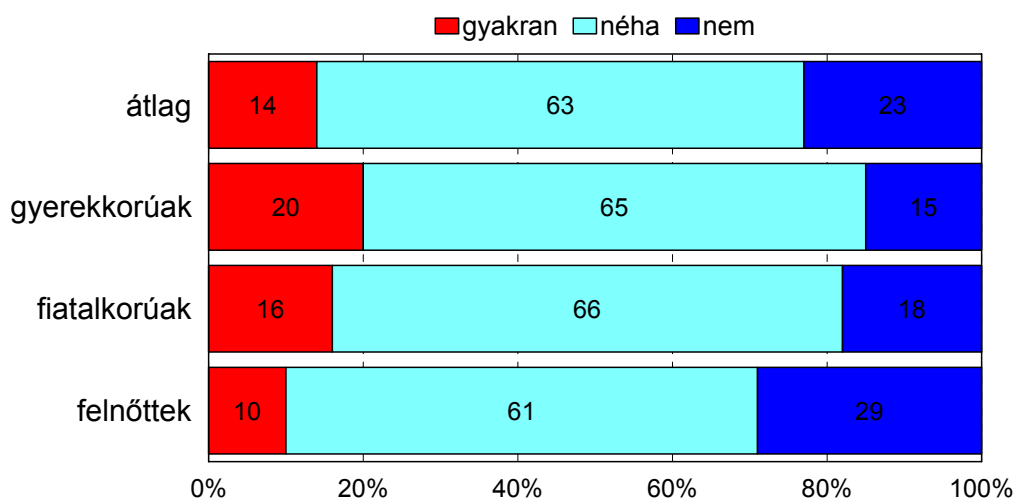
Annak ellenére, hogy csak alkalmanként vagy egyáltalán nem járnak el a diákok más iskolák programjaira, túlnyomó többségük (79 százalékuk) rendszeres kapcsolatot tart más iskolák tanulóival, mindössze 3 százalékuk nyilatkozott elutasítólag.

4. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a fiatalok alapvető egészségmegőrzési és egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így többek közt szó lesz a dohányzásról, az alkohol- és kábítószer fogyasztásról, a sportolásról, valamint a táplálkozási szokásról.

A Sátoraljaújhelyen tanuló, élő fiatalok 14 százaléka az utóbbi egy évben gyakran volt orvosnál betegség, további 63 százalékuk egy-két alkalommal kereste fel kezelőorvosát. Életkor mentén vizsgálva a kérdést megállapítható, hogy a 14 éven aluliak voltak a legtöbbször (20 százalékuk gyakran), s a felnőtt korú fiatalok a legritkábban (29 százalékuk egyáltalán nem volt).

Az utóbbi egy évben voltál orvosnál betegség miatt?

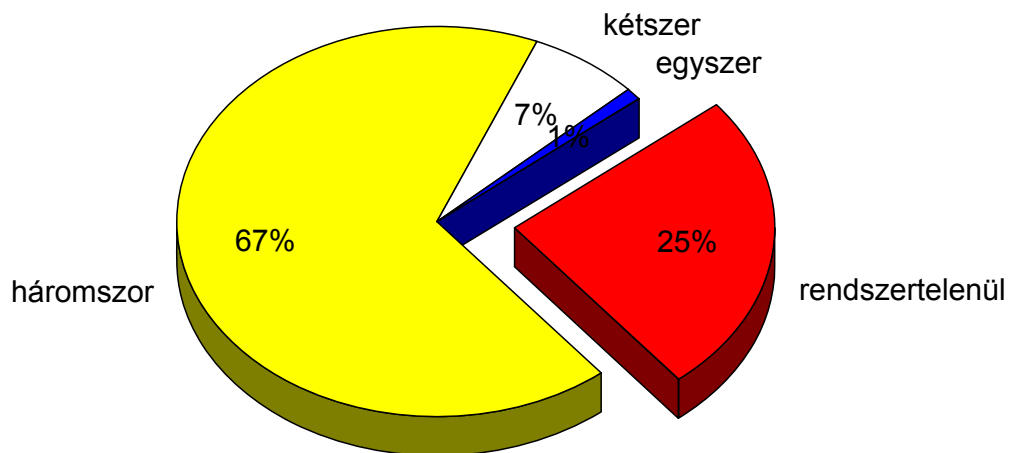

A gyakori betegek között nagyobb arányban (15 százalék) voltak a lányok, a szakmunkástanulók és a városba naponta bejáró tanulók. A körzeti orvoshoz egyáltalán nem fordulók között a fiúkat és az idősebbeket találhatjuk magasabb arányban (29 százalék). Számtalanszor igazolódott tény, hogy a fizikai egészség alakulására hatással van a lelki élet. Különösen súlyos hatása van a munkanélküliségi állapotnak. Míg a 18 éven felüli sátoraljaújhelyi fiatalok közül a munkahellyel rendelkezők csupán 5 százaléka, és a tanulók 4

százaléka jár gyakran orvoshoz, addig a munkanélküli fiataloknak 22 százaléka nyilatkozott így.

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód is. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. Bár a megkérdezettek 67 százaléka azt állítja magáról, hogy naponta háromszor étkezik (7 százaléka a kétszer, és 1 százaléka a csak egyszer étkezők aránya) a mintába került fiatalok egynegyede saját bevallása szerint is rendszertelenül táplálkozik.

Naponta hány alkalommal étkezel?

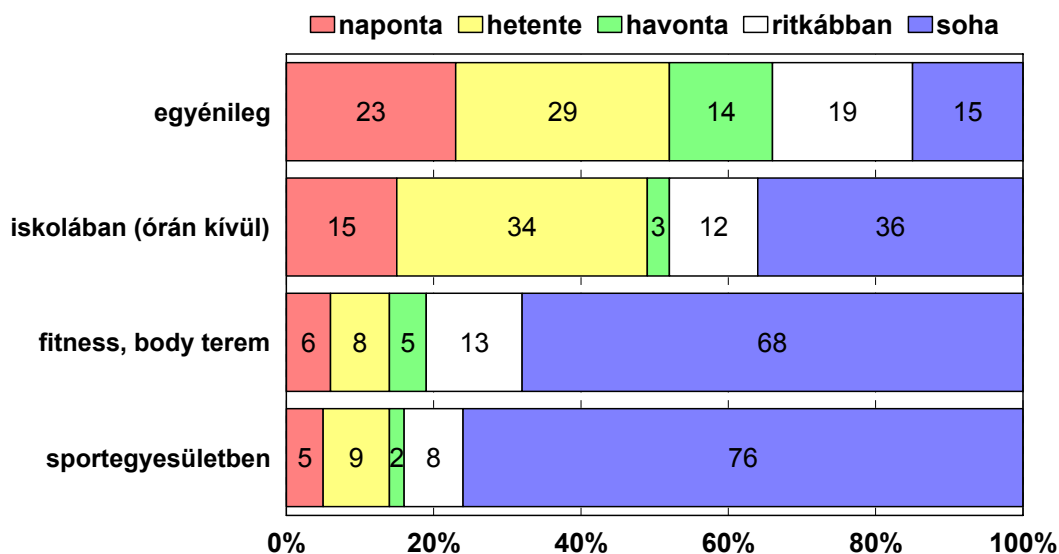

A nagyon jó és a nagyon rossz tanulók, a bejárósok között az átlagnál magasabb (30 százaléka) a rendszertelenül étkezők aránya. Különösen magas a diplomás szülők gyermekei között a rendszertelenül táplálkozók aránya (36 százaléka).

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy az iskolai és a tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

A fiatalok sportolási szokásai

A legelterjedtebb testedzési mód az otthon, egyéni végzett mozgás, ezt végzik a legmagasabb arányban naponta, hetente és havonta is. Erről a mozgásformáról csupán 15 százalék nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem végzi. Ezen mozgásformán belül az egyes gyakoriságokat vizsgálva a naponta egyéni sportolók közül kiemelkednek az általános iskolások és fiúk. A heti rendszerességgel mozgók között átlagot meghaladó arányban találjuk a jó tanulókat és kollégistákat.

A második legelterjedtebb sportolási mód az iskolában tanórán kívüli sportolás. Ezzel a lehetőséggel heti rendszerességgel a megkérdezettek 34 százaléka él, a teljes elutasítás 36 százalék. Ezt a sportolási módot összességében a középiskolás korosztály használja ki leginkább.

Az egyesületekben rendszeresen sportolók fordulnak elő a legkevésbé (14 százalék) e korcsoport tagjai között. A kondi termék látogatása inkább az alkalmi testedzési formák közé tartozik, a naponta gyakorlók aránya volt a legalacsonyabb, míg a havi rendszeresség és az annál ritkább a legjellemzőbb az így sportolók között. Ez a testedzési mód inkább a fiúkat jellemzi, 37 százaléuk alkalmanként eljár az edzőtermekbe.

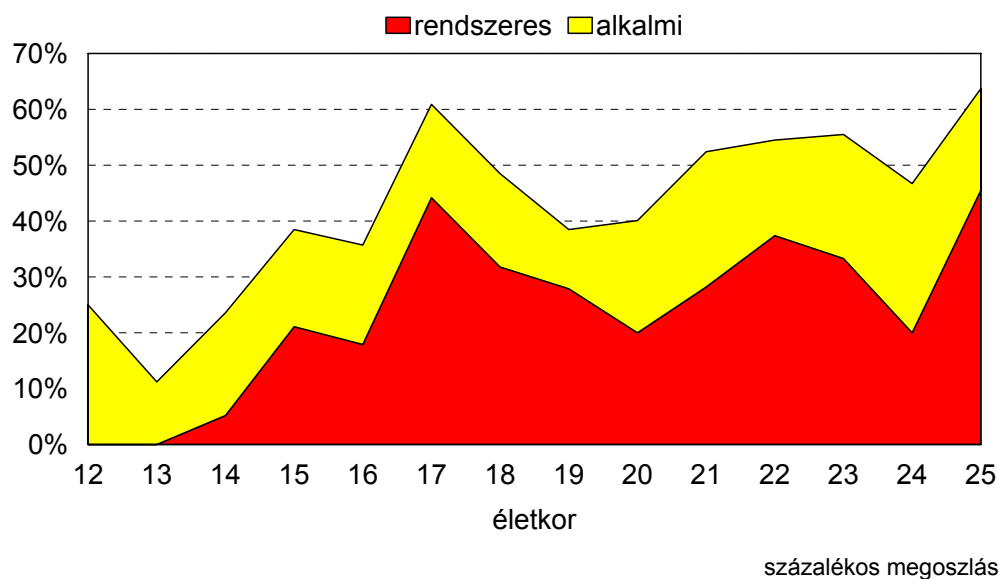
A vizsgált korcsoport tagjainak 18 százaléka soha, semmilyen formában nem sportol. Külön mutatószám alapján vizsgáltuk, hogy a mozgás formájától függetlenül hányan vannak, akik a lehetséges négyből legalább az egyik módon sportolnak, illetve egyáltalán nem teszik

azt. A legmagasabb azok aránya, akik hetente végeznek valamilyen testedzést (58 százalék), a naponta sportolók aránya 34, a havonta mozgóké 19 százalék.

A felmérés során kiderült, hogy a fiatalok 26 százaléka rendszeresen, további 17 százalékuk pedig alkalmanként dohányzik. A megkérdezettek 38 százaléka nem dohányos ugyan, de már kipróbálta a cigarettát.

Ha közelebbről megvizsgáljuk a dohányzó csoport összetételét, megállapíthatjuk, hogy a fiúk 32 százaléka rendszeres dohányos, míg a lányoknak csak 21 százaléka. Tanulmányi eredményük gyenge vagy közepes, többségük naponta bejárós és jellemzően a szakmunkás vagy szakiskolai képzésben vesznek részt. A szülő iskolai végzettségének nincs hatása a dohányzási szokásokra.

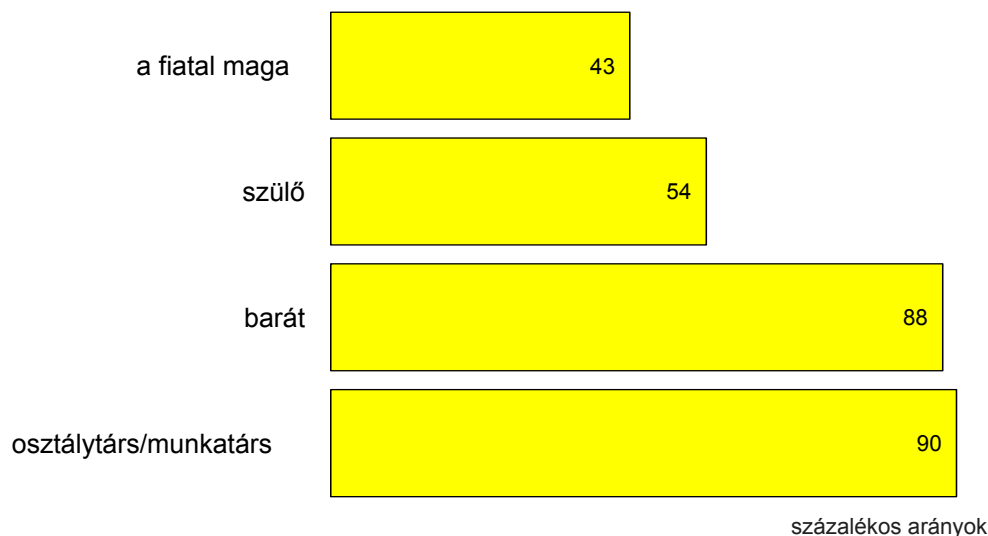
A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

Az életkori bontás eredményeit összevetve jól kirajzolódik a dohányzási szokás kialakulásának és megszilárdulásának folyamata. A 12-13 évesek körében csak olyan tanulót találtunk aki a kipróbálásig, alkalmi dohányzásig jutott el. A 14 éveseknél már mértünk - minimális - rendszeres dohányzást, mely arány még a 15-16 éveseknél 18-21 százalék. A rendszeresen dohányzók a 17 éves korosztályban vannak legtöbben, s bár a felnőtt kor első éveiben csökken a rendszeresen dohányzók aránya, emelkedik az alkalmanként rányújtók száma. A 22-23 éveseknél tovább emelkedik a dohányzó fiatalok aránya.

A dohányosok arányának növekedése mellett a dohányzási szokások belső struktúrája is átalakul, logikusan a rendszeres dohányzási szokás megszilárdulásának előszobája az alkalmankénti dohányzás. Mindez azt jelenti, hogy a fiatalok dohányzás elleni küzdelmét már az általános iskolában el kell kezdeni, mert a középiskolás korosztályban már kialakul a rendszeresség.

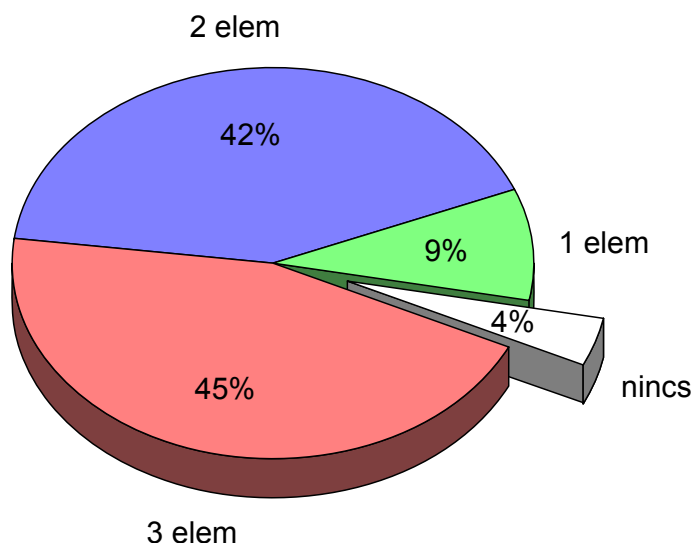
Ki dohányzik a fiatal környezetében?

Milyen kapcsolatok mutathatók ki a fiatalok és a környezetük dohányzási szokásai között? A sátoraljaújhelyi fiatalok családjában 54 százalékban van dohányos a szülő között. Ennél rosszabb eredményeket kapunk, ha a tovább tágítjuk a szociális teret, a fiatalok baráti körében 88, a munkatársak/osztálytársak 90 százalékban fordul elő dohányos. A dohányzó fiatalok szüleinek 58 százaléka, baráti körük 99 százaléka szintén dohányos. Az ellenpóluson a dohányzást nem próbálók barátainak 53 százaléka nem dohányzik. A fiatalok dohányzási szokásának kialakulására a baráti kör példája van a legnagyobb hatással és csak ezt követi a család, a szülők.

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik leginkább ki vannak téve a "kisértésnek". Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok körében hányan dohányoznak a környezetben.

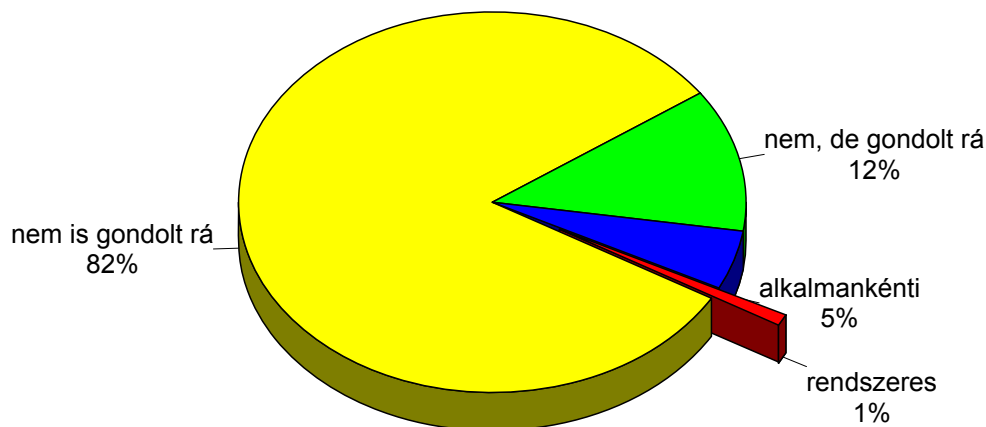
A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

Az ábrából kiolvasható, hogy nagyon kevés (4 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek, s 45 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok 97 százaléka „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, lényegesen magasabb arányban (90 százalék) maradnak nem dohányosok. Kevésbé veszélyeztetett környezetben élnek a magasabb iskola végzettséggel rendelkező családokban élők.

A dohányzásnál sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztás. A tanulók 82 százaléka gyakorlatilag elutasítja. 94 százaléka soha nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószerrel. 12 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, további 5 százalékuk alkalmi, s 1 százalékuk rendszeres drogfogyasztó - saját bevallásuk alapján. Azt, hogy a kábítószer fogyasztása mindössze a tanulók 6 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél magasabb, mert 15 százalékuknak a baráti körében is van drogos fiatal. Megállapítható, hogy a fiúk között négyszer annyi a kábítószer fogyasztó (10 százalék), mint a lányoknál (2,3 százalék), s jellemzően a képzetlenebb családok gyenge vagy közepes tanulmányi eredményt produkáló középiskolás gyermekei közül kerülnek ki.

A kábítószer fogyasztók aránya

A kábítószeres és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószer kipróbálók milyen szerekkel kísérleteztek. Nem említettek a tanulók szorongásoldó gyógyszereket és a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású opiátokat (heroin, ópium), és csak elenyésző számban vallottak pszichotrop hatású pótszerekről is (ragasztó, szipó, hígító), melyek az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és komoly testi károsodásokat okoznak. A stimulánsok, mint például az diszkódrogként ismert extasy tableta, a speed vagy a kokain 6 említést kaptak. Ezek a szerek serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószeres a hallucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána (12 említés), általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, melyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

A diákok által fogyasztott kábítószer rangsora

	említések száma
hallucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis)	12
stimulánsok (extasy, kokain, speed, amfetamin)	6
pszichotrop hatású pótszerek (ragasztó, szipó, hígító)	1
ópiátok (heroin, ópium)	-
szorongás oldó gyógyszerek	-

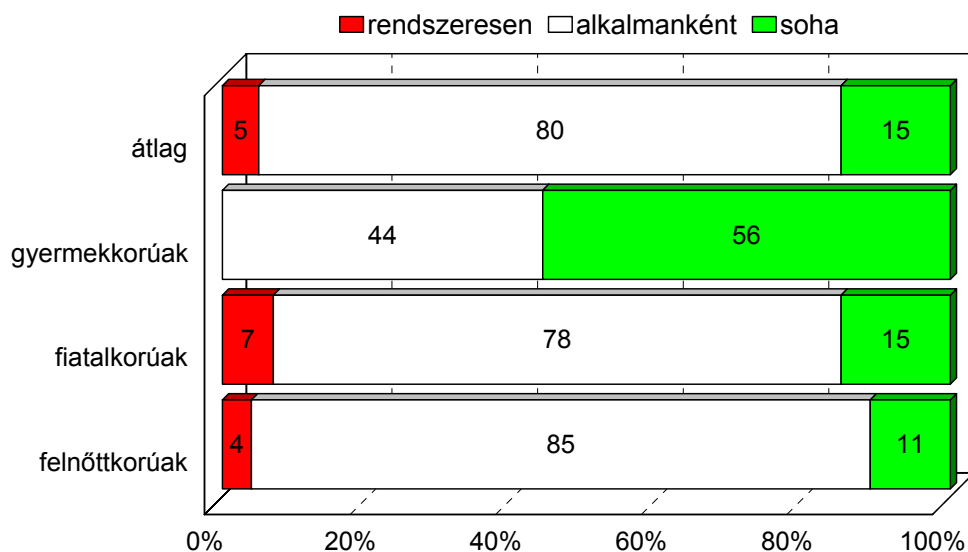
A drogok esetében is megpróbáltuk a fogyasztás környezetét megvizsgálni. Ennek alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a megkérdezettek 15 százalékának baráti körében van drogfogyasztó. Ahhoz, hogy a drogfogyasztás mértékét jobban közelíthessük, a mintába került tanulók tágabb ismeretségi köréről is érdeklődtünk, ismernek-e olyan fiatalt, aki fogyaszt kábítószer. A megkérdezettek 39 százaléka tud ilyen fiatalról.

A drogfogyasztás területén meghatározó a közösség szerepe, illetve a korábban bemutatott viselkedésformákhoz való viszonyulás. Akiknek az ismeretségi körében található kábítószer fogyasztó, azok 26 százalékban rendszeres vagy alkalmi fogyasztók. A kábítószer-fogyasztó fiatalok 90 százalékának van drogos ismerőse. Az ellenkező oldalon, azok között akiknek nincs drogos ismerősük, barátjuk 89-94 százalékban nem is fogyasztanak drogot.

A baráti kör vizsgálatára létrehoztunk egy mutatót, amely a válaszadó baráti körében a rendszeres dohányos és drogfogyasztókat jelöli. Akinél mind a két változó igen választ adott, azokat úgy tekintettük, mint akiknek a baráti köre veszélyes, ezek aránya a mintán belül 14 százalék. Az ilyen veszélynek egyáltalán nem kitett fiatalok a minta 12 százalékát alkotják.

A sátoraljaújhegyi fiatalok körében a legnépszerűbb "drog" az alkohol, 5 százalékuk rendszeresen, további 45 százalékuk alkalmanként fogyaszt alkoholt. Azok aránya, aki még nem ivott alkoholt soha 15 százalék. Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést kiderül, hogy a fiúk között 7 százalékkal többen vannak azok, akik rendszeresen fogyasztanak alkoholt. Az életkor - és ennek megfelelően az évfolyam - emelkedésével emelkedik az alkohol fogyasztók aránya.

Az alkoholfogyasztás korcsoportok szerinti megoszlása

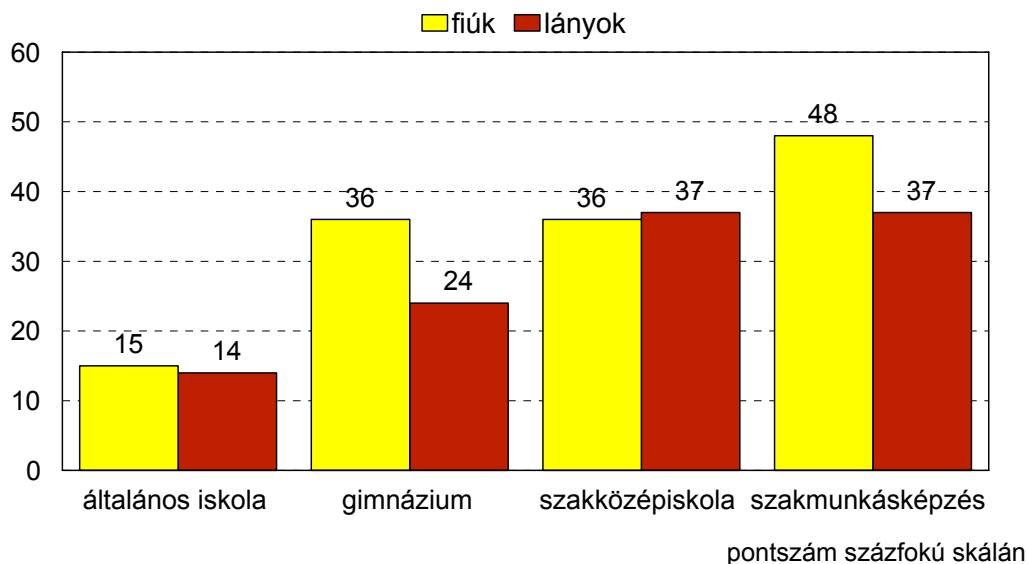

Az alkoholfogyasztás intenzitása magasabb a dolgozók körében, a teljesen képzetlen szülők gyermekei körében, a bejárósok valamint a szakmunkástanulók között.

A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0,32$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció is mérhető ($r=0,42$), csakúgy mint a dohányzás és a kábítószer fogyasztás közötti összefüggés ($r=0,27$). A dohányosok között magasabb a rendszeres alkohol fogyasztók aránya és a kábítószer élvezők is többen vannak.

A háromféle egészségkárosítás intenzitását összesítve szerkesztettünk egy komplex indexet, mely minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott tanuló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a fiatalok szervezete. Az index értéke városi szinten 31 pont.

Az egészségkárosítási index alakulása az egyes iskoltípusokban nemenként

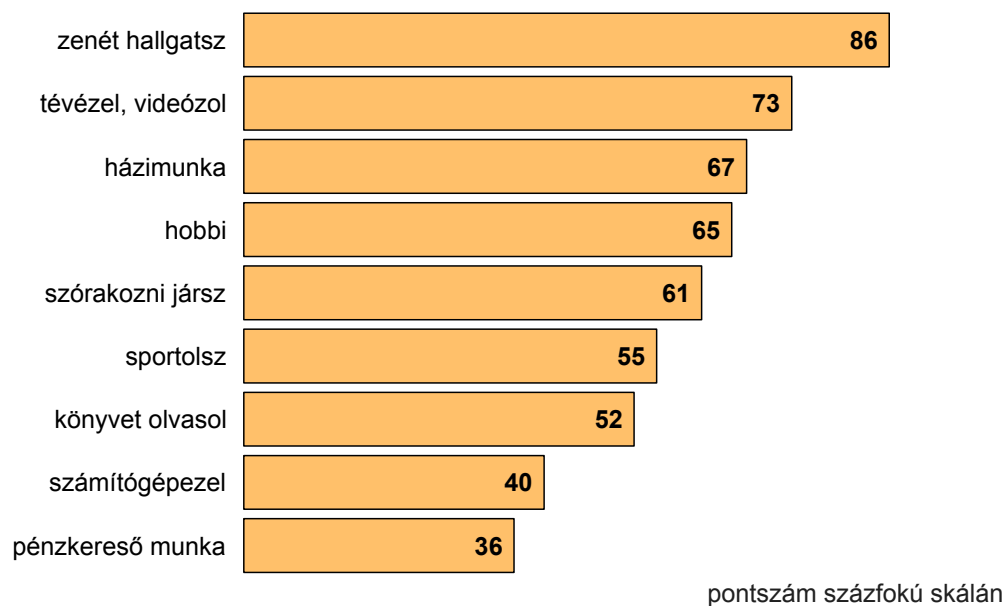
Az index jelentősen függ a válaszoló diák életkorától és évfolyamától és az iskolatípustól. Míg az általános iskolásoknál csupán 15 pont, addig az érettségit adó középiskolákban már átlagosan 29-30 pont, a szakmunkás tanulóknál pedig 42 pont százfokú skálán az egészségkárosítás mértéke. Különösen magas az index értéke a szakmunkás fiúknál. Az egészségkárosítás szoros összefüggésben van a tanulmányi eredménnyel is. A gyenge tanulók egészségkárosítási indexe 48 pont, a közepeseknél 36, a jó tanulóknál 26, míg a jeles tanulóknál csak 19 pont mérhető. Azok körében, akinek baráti környezetét veszélyesnek minősítettük (mert van benne dohányos és alkohol fogyasztó fiatal) az egészségkárosítás intenzitás magasabb, 47 pont.

5. SZABADIDŐ

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak kilenc szabadidős tevékenységet kellett értékelniük, hogy melyiket milyen gyakran végzik.

Mit csinálsz szabadidődben?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első két helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a video a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is, ugyanis nem kell semmit csinálni, csak ülni a képernyő előtt. Ez egyébként nem a fiatalok sajátossága, a felnőttek is ezt jelölték meg a leggyakoribb szabadidős tevékenységnek egy 1995 és 1997 közötti vizsgálatok során. A zenehallgatás már annyira természetes (akár háttérként), hogy nem is feltűnő.

A házimunka viszonylag magas említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. Meglepő viszont a szórakozni járás viszonylag alacsony említési aránya (61 pont) ami a lehetőségek szűkösségére is utalhat. A könyvet sokak szerint felváltó számítógép 40 pontos említettsége nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy minden harmadik fiatal több-kevesebb rendszerességgel hozzájut a géphez, ami

azt mutatja, hogy a virtuális valóság előretörése igen gyors, és ez általában éppen a hagyományos formák rovására történik. A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be).

Az elemzés során faktoranalízis segítségével csoportokat képeztünk a fiatalok között az egyes szabadidős tevékenységek gyakorisága alapján. A számítógépes elemzés négy jól elkülöníthető típust jelölt meg.

Az első csoportban igen jellemző volt a hobbi, a szórakozni járás a sportolás és számítógépezés és nagyon alacsony volt a házimunka jelenléte. Ez egy öntevékeny mai fiatalok prototípusa. Ők inkább a fiúk és a fiatalabbak közül kerülnek ki.

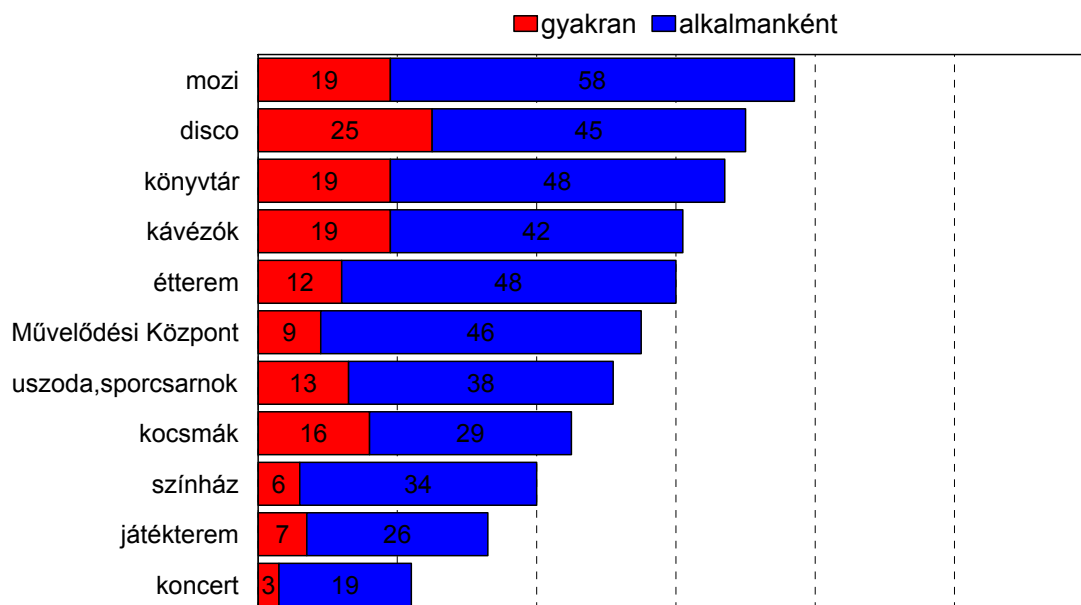
A második csoportba a passzív szabadidő-eltöltési módoknak hódoló fiatalok kerültek rájuk a zenehallgatás és a tévé-videó nézés jellemző. Ők egyértelműen az a otthon ülő fiatalok.

A harmadik csoportban a könyvolvasás és a házimunka végzése a domináns, (többségében lányok), míg a negyedik csoportban azok a fiatalok vannak, akik még a szabadidejükben is dolgoznak.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érinti.

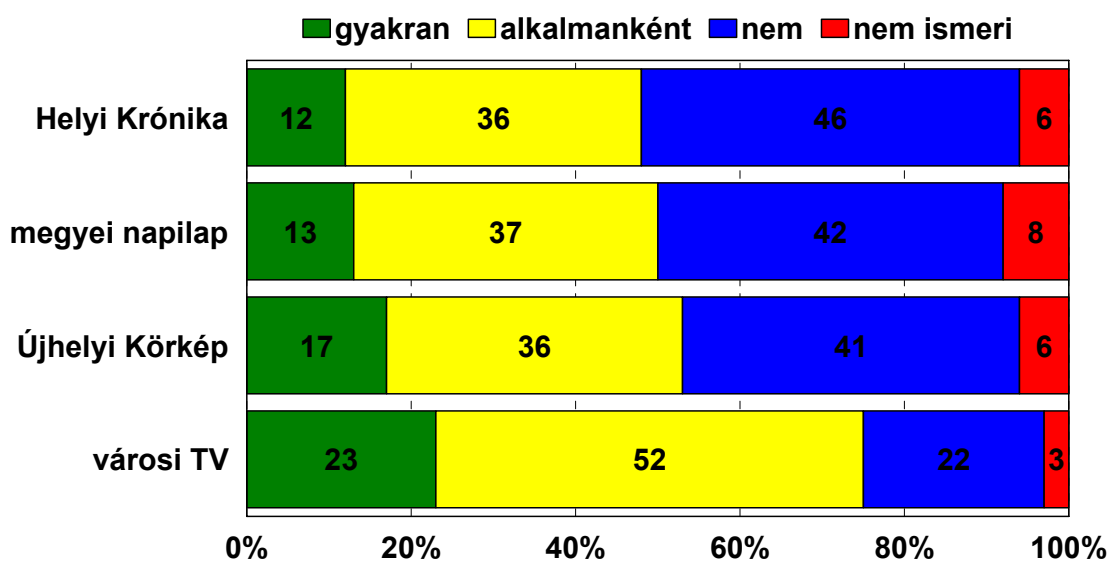
Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, programok helye magáért beszél. A legnagyobb látogatottsága a mozinak és a diszkónak van, de még ezt is csak a fiatalok alig 20-25 százaléka látogatja rendszeresen. Viszonylag sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami megint nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében.

Látogatsz az alábbi intézményeket, programokat?

Ahhoz, hogy a fiatalokban kialakult értékítéleteket jobban megértsük, érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen csatornákon szereznek információkat az őket körülvevő környezet eseményeiről, azaz milyen médiumokat használnak.

A fiatalok tájékozódási szokásai

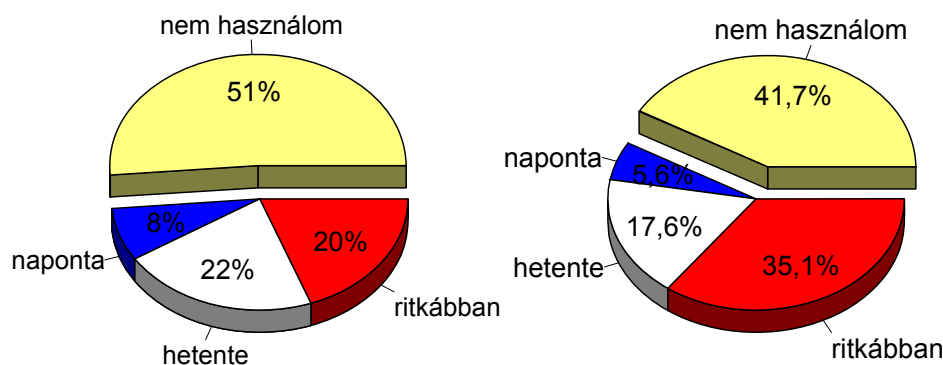

A leggyakoribb információs forrásuk a városi TV, ezt minden negyedik fiatal rendszeresen nézi, további 52 százalékuk alkalmanként. Ennél lényegesebben kevesebben használják tájékozódásra az írott sajtótermékeket, az Újhelyi Körképet, a megyei napilapot és Helyi Krónikát. Mindez azt erősíti, hogy nem csak a szórakozás, szabadidő eltöltés terén terjed a passzív befogadói attitűd, de az információs csatornák estében is.

Az internet sokak szerint a fiatalok kedvelt időtöltése, szórakozása. Az, hogy korábban többen említették a számítógépet, mint szabadidős elfoglaltságot, jelzi, hogy az ő generációjuk már sokkal természetesebben használja ezt az eszközt, mint az idősebbek, még akkor is, ha sokan csak játszanak rajta.

Az internet használata a kérdezett fiatalok felénél volt jellemző, igaz eltérő arányban. Napi szinten a fiatalok 6 százaléka, hetente további 19 százaléka internetezik. Azok, akik még egyáltalán nem használták a minta 45 százalékát tették ki. Az internet felhasználók között felülreprezentáltak a fiúk, az szakközépiskolások és gimnazisták, a magasabb évfolyamok hallgatói és a kollégisták

Milyen gyakran használod az Internetet?

18 évnél idősebbek

18 évnél fiatalabbak

A világhálóra való rácsatlakozás egyelőre költséges dolog (technikai feltételek, telefonköltség, internet előfizetés), ezért a fiatalok túlnyomó többsége elsősorban az iskolában teszi mindezt. Az internetet használó válaszadók 77 százaléka nyilatkozott úgy, hogy az iskolában, vagy más oktatási-nevelési intézményben (pl. kollégium, egyetemi számítógépes

labor) kapcsolódik a világhálóra. Terjedőben van az otthoni (dial-up) hozzáférés is, az internetező fiatalok 10 százaléka a lakásából jelentkezik rá leggyakrabban az internetre. A fennmaradók saját vagy szüleik munkahelyét jelölték meg mint használati helyet.

6. KÖZÉLETI AKTIVITÁS

A középiskolásoknak érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni, de a diákönkormányzati szövetség nem gyakorolhatja az adott iskolában az iskolai diákönkormányzat jogait.

Korábbi ifjúságkutatásaink alapján állítható, hogy az iskola világában a három hatalmi ág nem különül el egymástól. Elméletileg - korlátozottan ugyan, de megosztott a nevelőtestület és a diákönkormányzat között a "törvényhozói" hatalom, a gyakorlatban ez azonban nem érvényesül. Annak, hogy a jogszabályok által biztosított demokratikus elvek maradéktalanul érvényesülhessenek az iskolákban a legfőbb letéteményese a jól működő diákönkormányzat, ilyet azonban nagyon nehéz találni.

Kitöltetlen keret a diákönkormányzat intézménye. Ez köszönhető annak, hogy a diákok "nem úgy működnek" mint a diákönkormányzatok. Alapvetően csak a szükséges minimális kööttségeket fogadják el - életkorukból adódóan -, s mivel a diákönkormányzat legitimitását intézményesítettsége adja (SZMSZ, napirend, választási rendszer stb.) inkább elkerülik a diákok ezt a fajta formalizáltságot. Gyakran visszatérő jelenség, hogy az iskolában a "jófej", aktív tanulók elkerülik a diákönkormányzatot, megvalósítják ugyan a maguk akcióit, programjait, de nem a diákönkormányzat keretein belül. Akarnak szervezkedni, akarják intézni a maguk ügyeit de nem a diákönkormányzaton keresztül. Ebből fakad a diákönkormányzatok első paradoxona: formális keretek közt nem tudnak alkotni, tevékenykedni, de a legitimitásukat a formalizáltságuk adja.

A társadalomban a civil/állampolgári technikák ismerete terjedőben van, de az iskola világa (a pedagógus társadalommal együtt) ebben jelentősen lemaradt. Ugyanakkor azt várják a diákönkormányzatoktól, hogy szerezzen érvényt a diákok jogainak. A megfelelő technikák, fogadókészség és a jogok ismerete nélkül azonban szinte lehetetlen. Ez a diákönkormányzatok második paradoxona. Ne felejtjük el, a diákjogok speciális szerkezetűek, érvényre jutásuk a "felnöttek" világától függ. Ebből következik, hogy alig érvényesülnek a diákjogok a mai

oktatási rendszerben és ami ennél is komolyabb probléma az az, hogy a diákok jelentős része igen nagy közönyt mutat ilyen kérdések terén. És ezt a "politikai" közönyt szocializálják a kiszolgáltatottság érzésével együtt. Ebből fakad a diákönkormányzat harmadik paradoxona, ugyanis éppen ennek az intézménynek kellene a politikai - különösen a helyi közéleti aktivitást - szocializálnia.

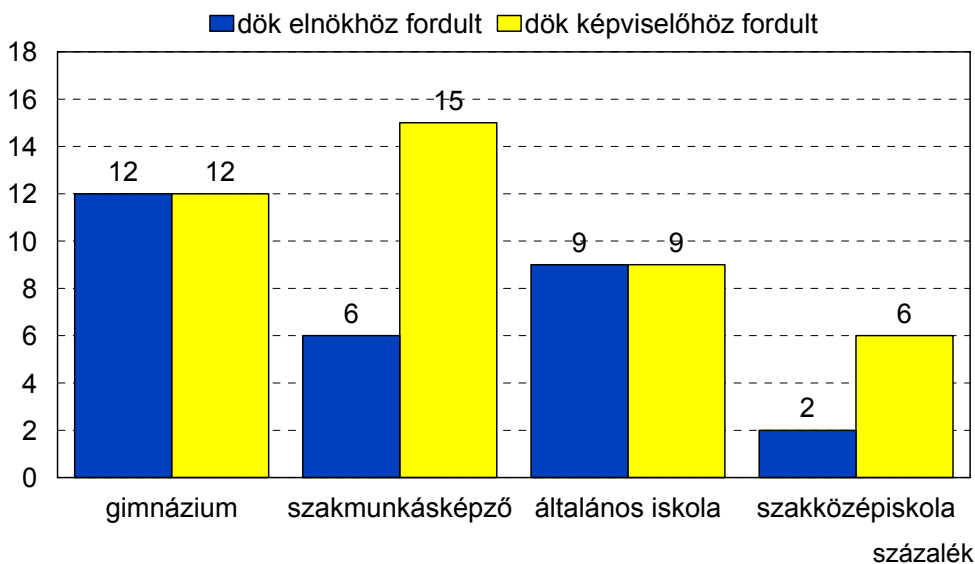
A diákönkormányzatok munkáját és egyben a diákjogok érvényesítését igen megnehezíti az a helyzet, hogy az érdekvédelmet azzal a hatalommal szemben kell kifejteni, amelyik elköveti az érdekvagy jogsérelmet, s egyben ez az a hatalom, amelyik a jogorvoslatot gyakorolja az iskola falain belül.

Érdeemes tehát megvizsgálni, hogyan vélekednek a sátoraljaújhelyi tanulók diákönkormányzataikról.

A diákönkormányzat elnökét a fiatalok négyötöde, 81 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiatal, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve találni, mindössze a tanulók 6 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselek állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 9 százaléka említette, hogy felkereste már valamilyen problémával a diákönkormányzati képviselőjét. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a lányok aktívabban használják az érdekvérvényesítés csatornáját.

Össességében elmondható, hogy a diákképviseleti rendszer használata alapvetően a tanulók családi háttérétől függ, s ez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A szakmunkástanulók 15 százaléka fordult már a diákképviselőjéhez valamilyen ügyben, a gimnazistáknál ez az arány már csak 12 százalék, s a legnagyobb passzivitás a szakközépiskolások között mérhető (6 százalék).

A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselő felkeresése között minimális összefüggés mérhető. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a tanulók 4 százaléka fordult már mindkét helyre, további 6 százalék csak az osztályképviselőt kereste fel, s teljesen passzívnak 88 százalékuk tekinthető.

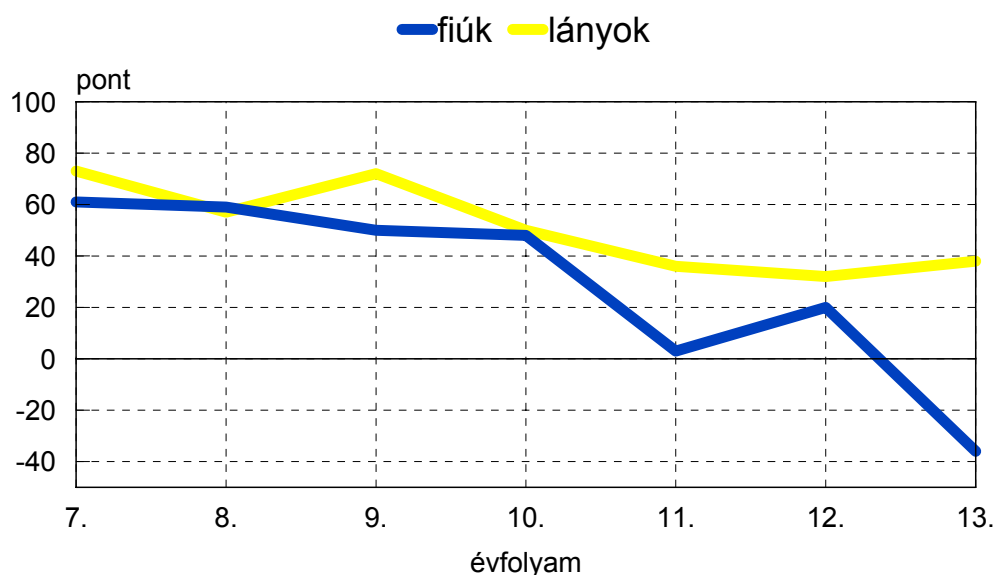
		<i>Diákönkormányzat elnökét</i>	
		<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>
<i>osztály- képviselőt</i>	<i>felkereste</i>	4 %	6 %
	<i>nem kereste fel</i>	2 %	88 %

A diákönkormányzat működésének megítélésében a tanulók 16 százaléka bizonytalan, nem formált véleményt a dök munkájáról. A többiek alacsony, százfokú skálán 58 pontra értékelték a diákönkormányzat működését. Százalékokban kifejezve ez azt jelenti, hogy a tanulók 38 százaléka adott közepesnél jobb minősítést, (12 százalék az iskolai osztályzatnak megfelelő ötöst adott) s 15 százalékuk adott közepesnél rosszabbat. A gyenge tanulók és a képzett családok gyermekei valamivel kritikusabbak a diákönkormányzat működésének megítélésében. A legélesebben azonban az évfolyam és az életkor befolyásolja a véleményeket. Míg a hetedikesek mérleg-indexen kifejezve átlagosan 67 pontos elégedettséget fogalmaztak

meg, addig a középiskola elsősei már csak 60, harmadikosai 30 pontot adtak, a végzős tanulók véleménye pedig már az elégedettség határon van, a fiúk véleménye pedig a negatív tartományba esik, tehát elutasítást jelez.

A diákönkormányzat munkájával való elégedettség a nem és az évfolyam dimenziójában

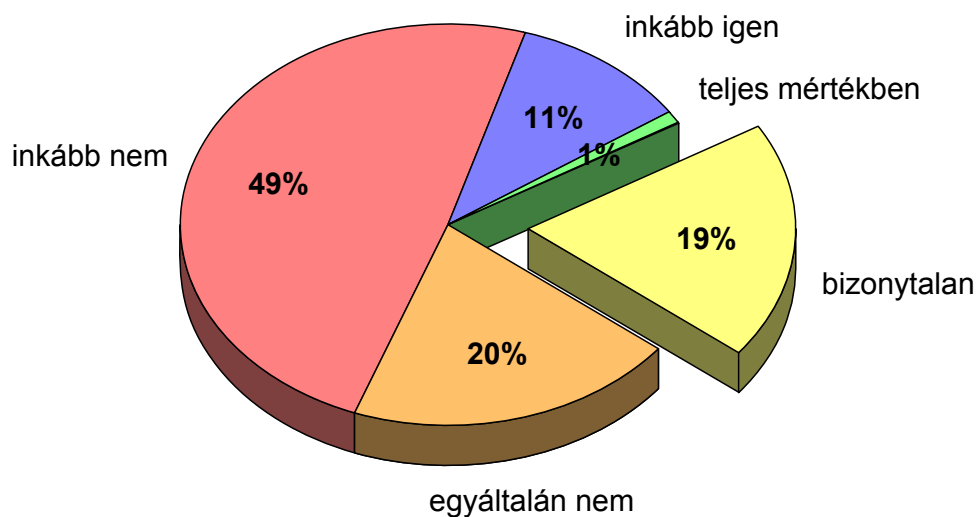
A fiatalok közéleti szerepvállalását is tanulmányoztuk, arról faggattuk őket, hogy tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyesületnek, csoportnak. A megkérdezetteknek csak 13 százaléka tag, ami passzivitást mutat, bár megegyezik az országos arányokkal. A valamilyen szervezetben tagságot vállaló fiatalok között magasabb arányban vannak a fiúk, a közepes tanulmányi eredményt produkáló tanulók, s tartózkodóbbaknak tündek a diplomás családok gyermekei.

Az egyesületi tagoktól megkérdeztük, hogy milyen szervezetekben fejtik ki tevékenységüket. Erre a legtöbb a válaszoló sportszervezetet jelölt meg (38 említés), a második legnépszerűbb kezdeményezés a néptáncsoport (19 említés). A településen működő, a kérdezettek által említett egyesületeket, szervezeteket mutatja be a következő táblázat.

	Említések száma
sportegyesület, sportcsapat, klub	38
néptáncsoport	19
zenekar, énekkar	9
majorett csoport	6
diákönkormányzat	3
Vöröskereszt	2
református ifjúsági csoport	2

A fiatalok közéleti szerepvállalását jelentősen befolyásolhatja - negatív és pozitív irányba egyaránt - a település vezetőinek fogadókész vagy éppen elutasító hozzáállása. A valós tényeknél e tekintetben fontosabb, hogy a fiatalok maguk szubjektíve hogyan érzékelik, az önkormányzati döntéseknél figyelembe veszik-e a fiatalok igényeit, véleményét.

Mennyire veszi figyelembe az önkormányzat a döntéseknél a fiatalok igényeit?

A fiatalok igényeinek önkormányzati úton történő kielégítése tekintetében igen pesszimistábbak a kérdezettek, mérleg indexen kifejezve -32 pont mérhető. Különösen a 17 éven felüli érzik úgy, hogy nem veszik figyelembe az ő szempontjaikat a döntéseknél (-40 pont alatti minősítés). Ez azért lehet veszélyes a településre, mert azok, akik így vélekednek igen magas arányban (82 százalék) nyilatkoztak úgy, hogy a jövőben nem akarnak itt lakni.

A vizsgált korcsoport és az önkormányzat viszonyának meghatározásában jelentősége van annak is, hogy az önkormányzat milyen módon közelít a fiatalok problémáihoz. Az alábbi táblázat adataiból láthatjuk, hogy a fiatalok elvárásai elsősorban a kultúra, a szórakozás, az oktatás és a munkalehetőségek területére vonatkoznak.

**Az önkormányzatnak a fiatalokkal kapcsolatban
mi a legfontosabb feladata?**

	Említések száma
kulturált szórakozási lehetőség	117
kulturális programok, rendezvények	70
munkalehetőség biztosítása	49
sportolási lehetőségek	30
képzés, oktatás, tanfolyam	18
fiatalok támogatása általában	14
iskolák támogatása	11
lakásproblémák enyhítése	7
anyagi támogatás	6
ifjúságvédelem	4
uszoda	3
köztisztaság javítása	2
fiatalok érdekvédelme	2
ifjúsági mozgalmak szervezése	1
ifjúsági érdekvédelem	1

7. A FIATALOK SÁTORALJAÚJHELYHEZ VALÓ VISZONYA

A vizsgált korosztály viszonyát a településhez először azzal a kérdéssorral próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék és mit szégyellnek a városban.

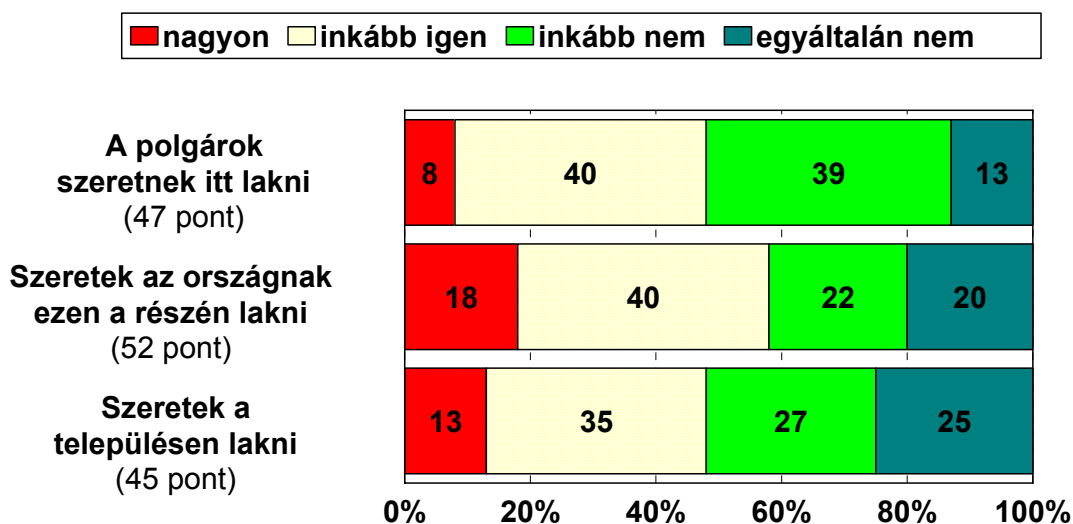
A megkérdezettek kétharmada nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, viszont ennél többen (90 százalék) szégyelltek valamit a településen. A két kérdés során keletkezett válaszkategóriákat a következő táblázatokban foglaltuk össze.

Amire büszkék		Amit szégyellnek	
	Említések száma		Említések száma
SEMMIRE	88	szemetes, koszos	114
a város természeti környéke	66	romák	92
iskolára	65	szeméttelep	24
történelmi múlt	32	nincs igényes a szórakozóhely	24
sport	29	SEMMIRE	23
szobor, emlékekmű, múzeumok	27	romos épületek	19
terek, parkok	19	utak állapota	14
rendezvényekre	16	sok munkanélküli	9
templom	15	Köztársaság utca	6
éttermek, kávézók	14	elmaradottság	6
fejlődés	11	részegek, kocsmák	6
Művelődési Ház	10	vandalizmus	5
kollégiumra	9	rossz közbiztonság	5
üzletek	8	részegek	4
népténcfesztivál	7	sportolási lehetőségek	3
városháza	4	szegénység	3
barátokra	3	nincs diszkó	2
van kórház	3	önkormányzat	2
városi TV	2	orvosi ellátottság	2
helyi cégek	2	emberek igénytelensége	1
több a munkalehetőség	1	csúnya	1
hírnév	1	kábítószerek	1

A kérdezett fiatalok megosztottak abban, hogy a sátoraljaújhegyi polgárok szeretnek-e a településen lakni. Az általuk adott értékelés százfokú skálán mérve 47 pont, ami az 50

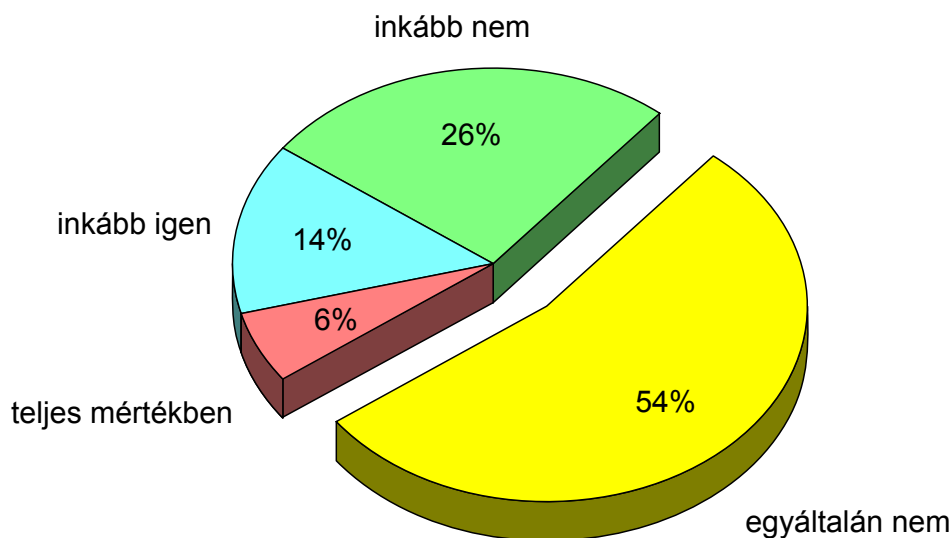
pontos elégedettségi határ alatt van. Jobban szeretnek fiatalok az országnak ezen a részén lakni (52 pont), a fiatalok 58 százaléka fogalmazott inkább pozitív véleményt. Valamivel alacsonyabb a mutató értéke a megkérdezettek és a település viszonyára értelmezve. Az itt lakó fiatalok az első kérdésben megfogalmazotthoz hasonlóan az 50 pontos elégedettségi határ alatti mértékben (45 pont) szeretnek a településen lakni. Pozitív véleményt inkább a fiúk és 21 évnél idősebbek, míg negatívát a fiatalabbak fogalmaztak meg. Erős korreláció mérhető a település szeretete és a fejlődés megítélése között, valami erős a kapcsolat a lakóhely szeretete és az ott élés hajlandósága között is.

A fiatalok véleménye a településről

Sokkal negatívabb eredményekről számolhatunk be arról, hogy a fiatalok a jövőben szeretnének-e Sátoraljaújhelyen lakni, élni. A kijelentéssel való egyetértés mértéke százfokú skálán mindössze 24 pont ami egyértelmű és határozott elutasítást jelent. A pontszám az alábbi százalékos megoszlást takarja: egyáltalán nem akar a városba lakni fiatalok 54 százaléka, inkább nem akar 26 százaléka, inkább szeretne itt lakni 14 százaléka, s mindössze 6 százaléki fiatal ragaszkodik a városhoz.

Szeretnél a jövőben Sátoraljaújhelyen lakni?

A jelenleg is itt lakó fiatalok 75 százaléká nyilatkozott úgy, hogy nem kíván a településen élni a jövőben, s bejárós és a kollégista tanulókat sem sikerül a városnak megfogni, megtartani. Mindennek egyik oka, hogy a fiatalok többsége nem érzékel fejlődést a város életében. A fiataloknak csupán 20 százaléká látja fejlődőnek Sátoraljaújhelyt, 47 százalék stagnálást tapasztal és 33 százalékuk egyértelmű hanyatlást érzékel. A stagnálást érzők 82, a hanyatlást érzők 84 százalékának elköltözési szándéka is érezhető, feltehetőleg elsősorban a beszűkült munkalehetőség miatt.

A kutatás során megkérdeztük a fiatalokat arról is, hogy a különböző jellemző városi problématerületeket mennyire tartják súlyosnak Sátoraljaújhelyen a fiatalok. Ahogy az várható volt a város legégetőbb problémájának a munkanélküliséget vélik a fiatalok minden korcsoportban. A 18 éven aluliak körében a probléma indexe százfokú skálán 84 pont, a 18 éven felüliek körében (akik közül többen személyesen is érintettek benne) ennél is magasabb 91 pont. Szintén nagyon fontos, 75 pont feletti a pontszámot kapott a környezetszennyezés, és a fiatalok általános helyzetének problémája. Három terület (bűnözés terjedése, lakásproblémák, parkok, zöld területek állapota) kapott 70-71 pontot. Kevésbé fontosnak a nyugdíjasok helyzetét, a tömegközlekedést és a hajléktalanok ügyét minősítették a fiatalok.

Mennyire tartja súlyos problémának a városban az alábbiakat

	átlag	12-17 évesek	18-27 évesek	eltérés
munkanélküliség	88	84	91	+7
környezetszennyezés	82	78	85	+7
fiatalok helyzete	76	66	85	+19
bűnözés terjedése	71	66	76	+10
lakásproblémák	71	64	77	+13
parkok, zöldterületek állapota	70	67	74	+7
nyugdíjasok helyzete	60	60	60	0
tömegközlekedés helyzete	59	57	60	+3
hajléktalanok ügye	55	56	54	-2

A városi problémák megítélésében a 12-17 éves és annál idősebb lakosok véleménye között lényegi különbségek nincsenek, csupán annyi, hogy az idősebb válaszadók a súlyos problémákat átlagosan 7-13 ponttal még súlyosabbnak tartják.

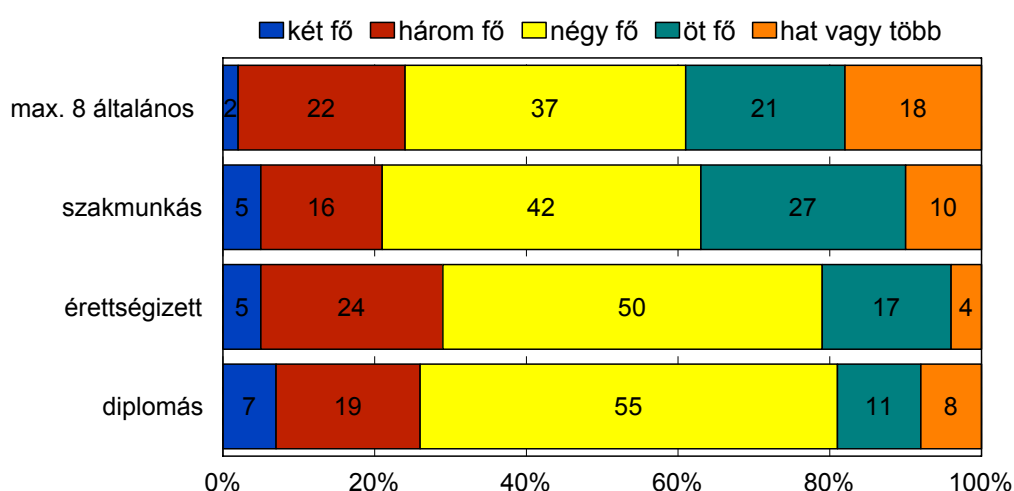
A fiatalok az ország és a megye gazdasági helyzetéről is véleményt formáltak. A válaszolók fele az ország tekintetében pozitív tendenciákat lát az utóbbi években, ellenben Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági helyzetét csak minden harmadik fiatal látja jobbnak a néhány évvel ezelőtti állapothoz képest.

8. EGZISZTENCIA, CSALÁD

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek a gyökere a családban, a családi mintában van. Több kérdésben magyarázó változóként szerepel a családi háttérhez tartozó tényezők, pl. a szülő iskolai végzettsége vagy a család anyagi helyzete. A válaszoló családjára vonatkozó néhány kérdést már tárgyaltunk a kutatási beszámoló demográfiai helyzetet vázoló fejezetében, így itt inkább a fiatalok családalapításra vonatkozó szándékának, az alapvető egzisztenciális kérdéseket vizsgáljuk.

A tanulók családjának 67 százalékában négy vagy öt fő él közös háztartásban, s további 8 százalékukban ötnél többen. A három fős családok aránya 19 százalék. A háztartások nagysága változik az apa iskolai végzettségének dimenziójában. Jól mérhető, hogy a szülő iskolai végzettségének növekedésével csökken a közös háztartásban élők átlagos száma. Míg a maximum nyolc osztályt végzett szülők által fenntartott családok 39 százaléka nagycsalád (5 vagy több fő él együtt), addig az érettségizett szülők családjának 21 százaléka, a diplomás szülőknek pedig csak 19 százalékban kell ekkora családról gondoskodni.

A háztartások nagysága az apa iskolai végzettségének dimenziójában

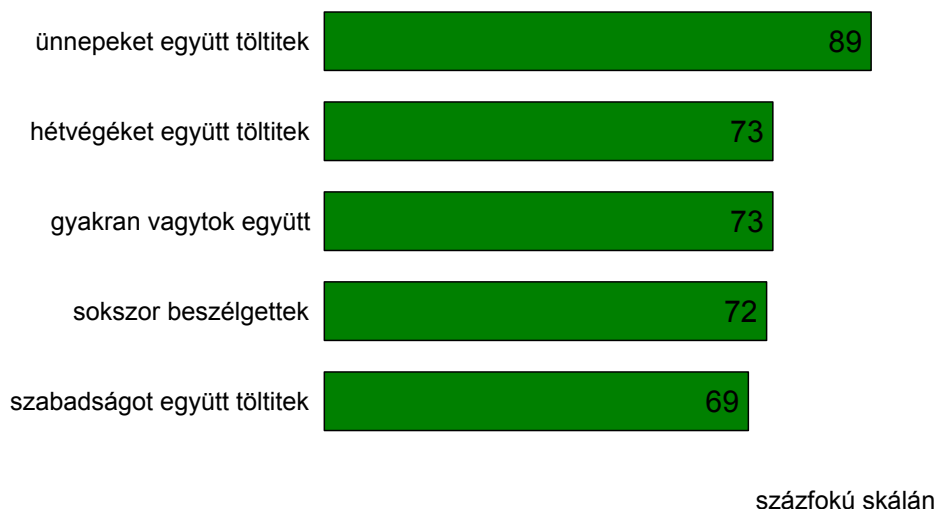
A kérdőíves felmérésbe bevont fiatalok 92 százaléka még nem rendelkezik önálló háztartással, azok aránya akik nem szülőkkel együtt laknak 8 százalék. A fiatalok 76 százaléka

“normál” családban él, azaz mindkét szülőjével együtt. Ez abból a szempontból fontos, hogy a családi együttlét, a közös élmények milyen nyomokat hagynak a fiatalban, hogyan segítik vagy gátolják a szocializációját. Csonka családban 16 százalékuk él (túlnyomó többségük az anyjukkal). Bartátjával/barátnőjével közös háztartásban 1 százalékuk, házastársával további 4 százalékuk él együtt.

Hat családi tevékenységről kérdeztük meg, hogy mennyire jellemző a válaszadó családjára. A legjellemzőbb, hogy az ünnepeket együtt töltik, míg a közös nyaralás, a szabadság közös eltöltése inkább nem jellemző.

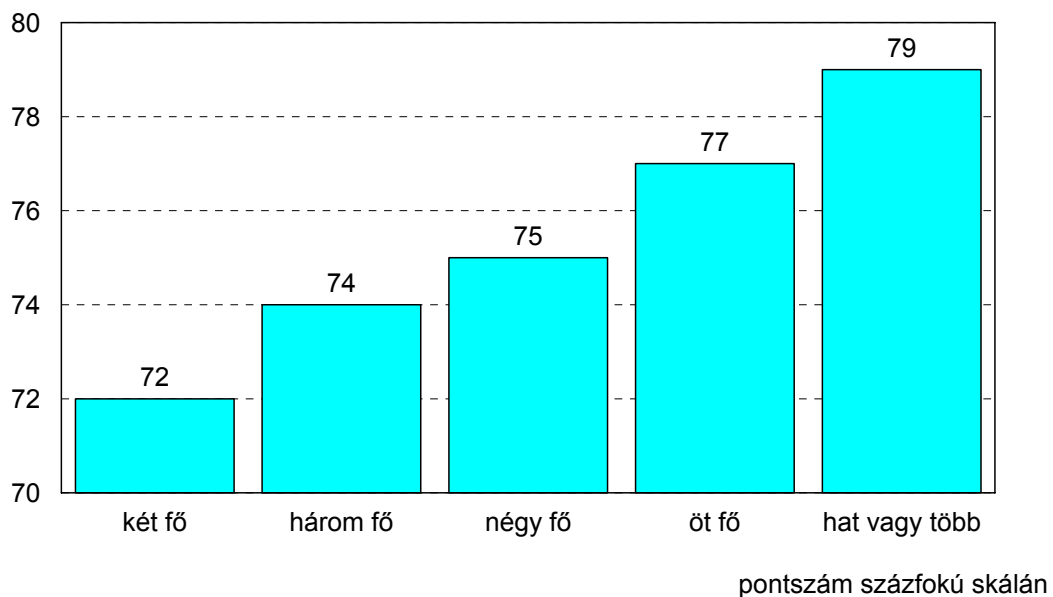
Mennyire jellemző a családdra ...

Az említett családi helyzet az öt itemből négyet befolyásol erősen, és természetesen mindegyiket a “csonka” családokra nézve hátrányosan. A legnagyobb az eltérés éppen az együttlét és a nyári szabadság dimenziójában, míg valamivel kisebb a hétvégék esetén.

A jobb érthetőség végett a válaszok alapján e témában is szerkesztettünk egy összetett mutatót, mely a családi kapcsolatok erősségét próbálja meghatározni. Ez az érték a százfokú skálán 75 pont.

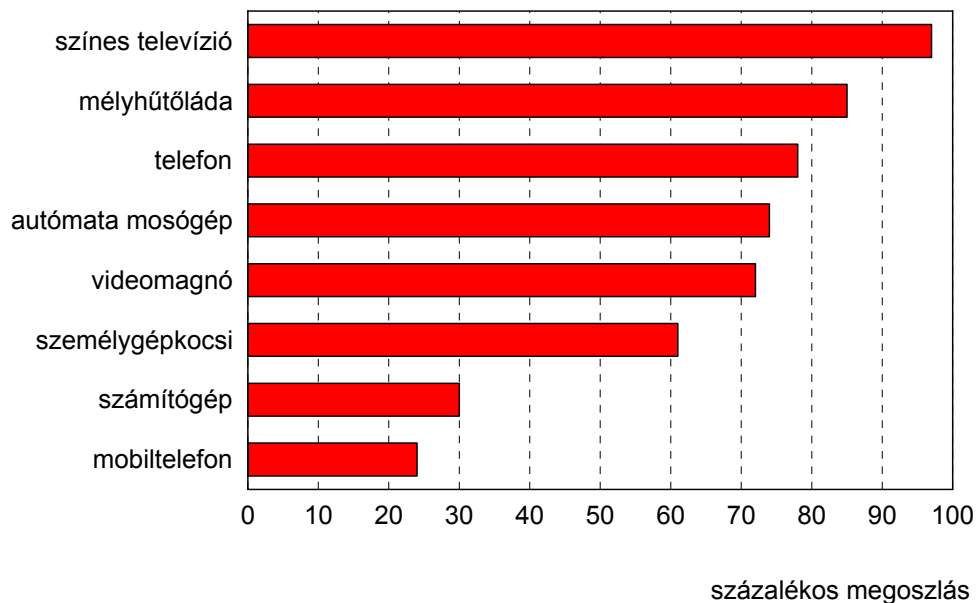
A családi kapcsolat erőssége a család nagyságának függvényében

A kapcsolat erőssége a tanulók életkorának emelkedésével csökken, természetesen lazulnak a családi kötelek. A mutató értéke a 12 évesek körében 87 pont, a 16 éveseknél 75, az 20 éveseknél pedig 67. Az is jellemző, hogy a jobb tanulók családjában erősebbek a kötelek. A gyenge tanulók körében 74 pont a jó tanulóknál 76, a jeles tanulóknál pedig 78. Ennek megfelelően a magasabb átlagos tanulmányi eredménnyel büszkélkedő gimnáziumokban valamivel erősebb családi kapcsolatot mértünk.

Ifjúságkutatások során gyakran halljuk, sőt tapasztaljuk, hogy a családi figyelem középpontjából kikerül a gyermek, nem jut rá mennyiségileg és minőségileg kielégítő figyelem, mert a szülők az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével, vagy szinten tartásával vannak elfoglalva. Mint az alábbi diagramból látszik nem eredménytelenül teszik ezt a sátoraljaújhelyi fiatalok szülei sem.

A családban meglévő technikai eszközök

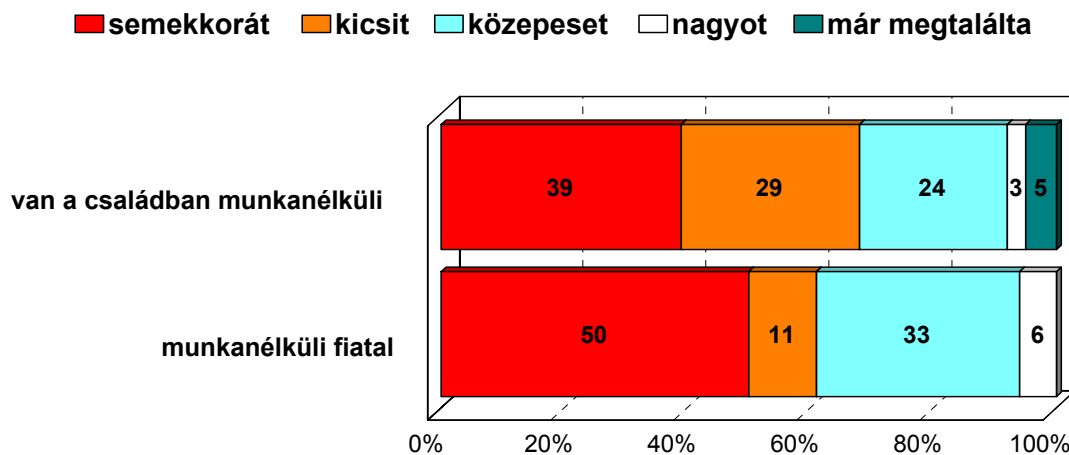
Gyakorlatilag minden tanuló otthonában van színes televízió és mélyhűtőláda. Megszűnt luxuscikknek lenni a telefon, az automata mosógép és a videomagnó. A családok több mint 60 százalékában van személygépkocsi, s ez némileg elmarad a más kutatásokban mért aránytól. Az általunk felsorolt műszaki, technikai cikkek közül figyelmet érdemel a számítógép és mobiltelefon viszonylag magas aránya is (24-30 százalék).

Piacgazdasági viszonyok között az élet meghatározó része a kereslet és kínálat fogalma. Társadalomformáló ereje talán legélesebben a munkaerőpiacon nyilvánul meg, ahol az emberi képességek, a munkaerő hasznossága is megmérettetik. A legdinamikusabban fejlődő gazdaságban is számolni kell azzal, hogy lesznek olyan személyek, szerencsétlen esetben egész rétegek, amelyek hosszabb vagy rövidebb időre kiszorulnak a termelésből, munkanélkülivé válnak. A fiataloknak - akik a munkaerőpiaci versenyben hátrányos helyzetben vannak - szembe kell nézni ezzel a veszéllyel.

A sátoraljaújhelyi fiatalok számára a munkanélküliség - igaz egyelőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 23 százalékának családjában egy, 7 százalék családjában kettő, 2 százalékának pedig kettőnél több munkanélküli van. A fiatalok 9 százaléka maga is munkanélküli. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés problémák veszélye sem elhanyagolható.

Mindezek után nem meglepő, hogy a város ifjúsága úgy véli nem Sátoraljaújhelyen fogja megtalálni a számukra ideális munkahelyet.

Mekkora esélyt lát arra, hogy megtalálja az ideális munkahelyet?

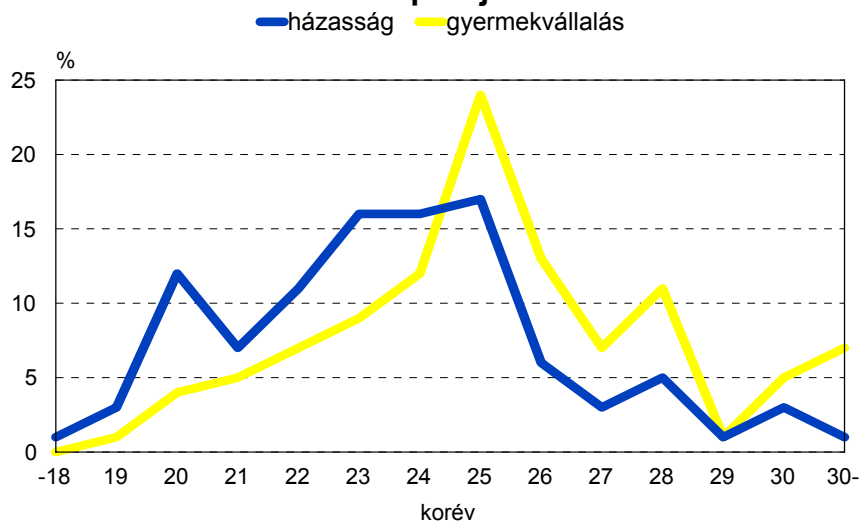
A válaszok erősen függenek az iskolai végzettségtől, az életkortól, a családjuk társadalmi státuszától és attól, hogy van-e a közvetlen közelükben munkanélküli. Általánosságban elmondható, hogy a fiatalok 25 százaléka lát közepes vagy nagy esélyt lát az ideális munkahelyre, 35 százaléka úgy nyilatkozott, hogy semekkorát, s további 27 százaléka is csak kis esélyt lát. Jelenlegi tevékenységüket nézve a még iskolapadban ülők a legoptimistábbak, érthető módon a munkanélküliek a legpesszimistábbak. Az is elmondható, hogy a diplomás szülők gyermekei derülátóbbak.

Az sátoraljaújhelyi fiatalok 5 százaléka említette, hogy nincs semmilyen jövedelme és nem kap zsebpénzt. Az átlag 9300 forint havonta, ami természetesen jelentős különbségeket takar. Az iskolások 4600, a 18 éven felüli fiatalok átlagosan 20700 forintból gazdálkodnak. Gazdasági státuszukat tekintve természetesen a dolgozó fiatalok gazdálkodnak a legtöbb pénzzel, 31000 forinttal. Az is jellemző, hogy a fiúk több pénzből gazdálkodhatnak, mint a lányok, és ez az összeg természetesen az életkorral együtt növekszik.

Az egzisztenciával, a családdal kapcsolatos elképzelések fontos mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak megházasodni és gyermeket vállalni. Arra kértük őket, hogy mondják meg azokat az életkorokat, amikor ezeket a saját szemszögükből a legjobbnak tartanák. A kérdezettek között 4-6 százalék volt, aki azt mondta, hogy nem akar gyermeket vagy nem

szándékozik megházasodni, bár a fiatalok közel negyede egyikre sem tudott időpontot mondani. A válaszolók időgörbéjét az alábbi ábra mutatja.

A házasság, a gyermekvállalás és a munkába állás időpontja

A két görbe közül kétségkívül a gyermekvállalásé a könnyebben magyarázható. Itt egy nagy csúcsot láthatunk, s ez javarészt az egyszerű, “kerek” számok iránti vonzódás eredménye. A legtöbben 25 éves korban kívánnak megházasodni, ez alátámasztja azt a korábbi években megfigyelt országos tendenciát, mely szerint a házasság időpontja egyre későbbre tolódik, alapvetően két okból: a felsőoktatásban történő egyre nagyobb arányú részvétel és az életkezdés nehézségei miatt. A 24 év az a kor, ahol a házasság és a gyermekvállalás gyakorisági görbéje átfordul, eddig a házasság volt a gyakoribb, ezután a gyermekvállalást említik többen. Ez azt is mutatja, hogy a kettő nem feltétlenül esik egybe, a gyermekvállalásnál nagyobb a “biológiai kényszer”, bár egyenletesebben oszlik szét, mint a házasság, amely 23-25 évnél összpontosul (ez egyben azt is jelenti, hogy a gyermekvállalásba komolyabban belegondoltak a fiatalok).

A házasság átlagkora 23,6 év, a gyermekvállalásé 25 év, és az is fontos, hogy a fiatalok többsége ezt a sorrendet követi, vagyis a társadalmi konvenciót követik. Azok aránya akik hamarabbra tervezik a gyermekvállalást, mint a házasságot 3 százalék, ugyanarra az évre teszi 13 százalék, a házasság utáni első évre 42, a másodikra 29 százalékuk datálja a gyermekvállalást. A fiatalok 7 százaléka véli úgy, hogy csak az esküvő utáni negyedik vagy későbbi években akar gyermeket.

9. A FIATALOK ÉRTÉKRENDJE ÉS PSZICHÉS ÁLLAPOTA

Az emberi viselkedés egyik legfontosabb mozgatórugója az egyén értékrendje, mely egyúttal abban is segít, hogy szemléletünk, világképünk koherens egészet alkosson, rendszerré szerveződjön. Ahhoz, hogy a fiatalok cselekedeteit megértsük, esetleges jövőbeni reakciójukat prognosztizálhassuk szükséges, hogy képet kapjunk értékrendjükről.

Arra kértük a tanulókat, hogy értékeljenek különböző kijelentéseket aszerint, hogy melyikkel milyen mértékben értenek egyet. Az értékrenddel kapcsolatos kijelentéseket három csoportba rendeztük: karrier, hit, liberalizmus. A kapott válaszokat százfokú skálán közöljük.

	pontszám
A fiatalok és az idősebbek érdekei között jelentős különbségek vannak.	76
A politikusokat csak a pénz érdekli.	75
A mai világban nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni.	70
Helyes, ha dohányzó helyet jelölnek ki az iskolában a diákoknak.	70
Mindig azt akarom csinálni, amihez éppen kedvem van.	67
Az emberek egy áttekinthetetlen gépezet fogaskerekei lettek.	64
A homoszexualitás erkölcstelen.	62
Helyes, hogy vannak nudista strandok.	60
Az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal érvé be, ami van.	59
A korábbi nemzedékek szokásait felül kell vizsgálni.	54
A házasságon kívüli szexuális élet helytelen.	49

A karrierre vonatkozó itemek megítéléséből kiolvasható, hogy az önmegvalósítást alapvető vezérelvként fogadják el, vallják, hogy saját sorsunk alakulásáért önmagunk vagyunk felelősek. Elfogadják az intézményes célokat és a célok eléréséhez rendelt - olykor kíméletlen - eszközöket egyaránt. A karrier és a boldogulás érdekében nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni.

Ha a válaszokat a többi demográfiai változó tükrében nézzük, láthatjuk, hogy az érettségizett vagy diplomás szülők gyermekei, a jó tanulmányi eredményt elérők, továbbá a még tanulók kevésbé gondolják, hogy minden lehetőséggel élni kell, minőségi szempontokat is érvényesíteni akarnak döntéseikben.

A karrier-orientált vélemények ellenére a fiatalok fele úgy véli, hogy az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal érik be ami van. Ez azt jelenti, hogy a karrier számukra addig érdekes, amíg nincs meg a biztos egzisztencia. A fiatalok küzdési vágya, harciassága az életkor emelkedésével folyamatosan nő.

Az emberek jelentős része a lelki nyugalmat a vallásban találja meg. Ez nem jellemző a sátoraljaujhelyi fiatalok többségére, csak 33 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy a vallás inkább fontos, vagy nagyon fontos szerepet tölt be az életében. Az egyetértés mértéke százfokú skálán számolva 35 ami elutasítást jelent. A vallásos diákok az átlagnál többen vannak a lányok, a munkanélküli fiatalok és a csak nyolc osztályt végzett szülők gyermekei között.

A rezignált beletörődés, a magányérzet, a kész helyzetek elfogadása általában jellemzőbb a képzetlenebb rétegekre, a gyengébb tanulókra, valamint a hátrányosabb helyzetű családok gyermekire. Sátoraljaujhelyen is ők azok akik az átlagnál nagyobb arányban vallják, hogy az ember egy áttekinthetetlen gépezet elidegenedett alkotórésze lett.

A fiatalok megosztottak az egyre liberalizálódóbb szexuális szokások elfogadásának kérdésében. A válaszódo kétharmada (64 százalék) erkölcstelennek tartja az azonos nemű párkapcsolatot, s 48 százalékuk a szexuális kapcsolatot is csak a házassági köteléken belül tartja helyesnek. A szexuális szokások liberális felfogása népszerűbb a képzetesebb családi háttérrel rendelkező fiatalok között. A fiúk toleránsabbak a házasságon kívüli szexuális kapcsolattal szemben, míg a lányok inkább a homoszexuális kapcsolattal szemben elnézőbbek.

A sátoraljaujhelyi fiatalok helyzetét felmérő kutatásunk nem lenne teljes a fiatalok pszichés állapotának vázolása nélkül. Beszámolóink végén ilyen jellegű eredményeinkről adunk számot.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

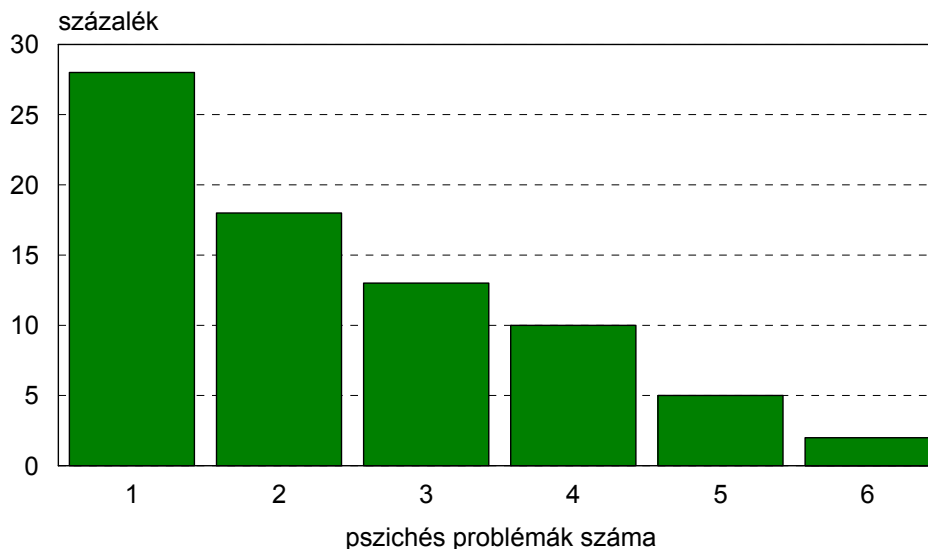
	teljesen %	inkább igen %
Boldog vagyok	27	52
Mostanában gyakran idegeskedem	20	40
Sikereseknek tartom magam	11	38
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben	9	24
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége	11	17
Mostanában sokszor egyedül érzem magam	9	18
Gátlásos vagyok	4	23
Gyakran fog el félelemérzés	6	16
Általában rosszul alszom	5	14

A tanulók többsége a lelki állapotára vonatkozó pozitív jellemzőket érezte magára nézve igaznak, ugyanakkor a fiatalok harmada kisebb nagyobb intenzitással, de küszködik valamilyen lelki problémával.

A legnagyobb egyetértés abban volt a tanulók között, hogy boldog életet élnek, 78 százalékuk fogalmazott meg igen választ. Szintén magas arányban (49 százalék) vallják, hogy sikeresek, bár a pozitív válaszok között már nem teljes mértékű egyetértés dominál, hanem az "inkább igen" válasz.

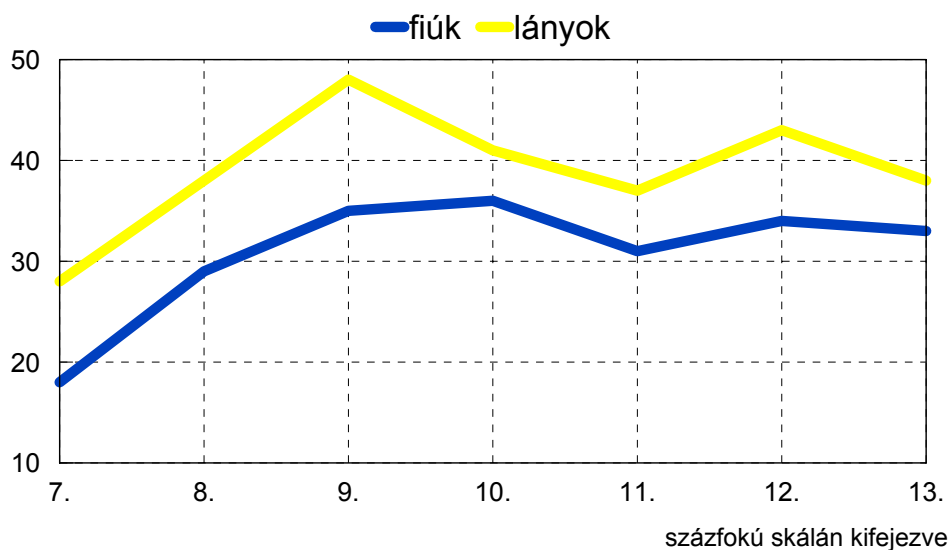
A diákok több mint fele gyakran idegeskedik, 28 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal és magányérzettel 27 százalékuk, félelemérzéssel pedig minden negyedik tanuló küzd több kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 19 százalékuknál jelentkezik. Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy 76 százalékánál találtunk legalább egy itemet, 48 százalékánál kettőt, s a tanulók harmadánál három vagy több pszichés probléma előfordulását regisztráltuk.

Az pszichés problémák előfordulási aránya

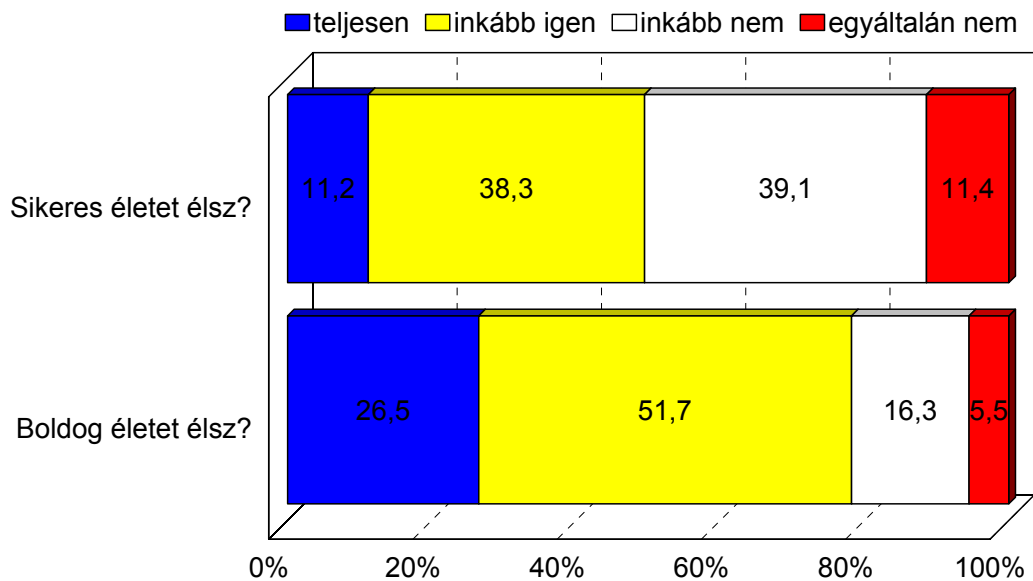
A lelki problémákat jelző index alakulása a nem és az évfolyam metszetében

A lelki problémákkal magasabb arányban küszködnek a lányok, a képzetlenebb szülők gyermekei és az idősebb fiatalok. Ha a kérdést a tanulók nemének és évfolyamának közös metszetében nézzük, megállapítható, hogy a lányoknál a középiskola első évfolyamában a legmagasabb a pszichés problémákat jelző index értéke, míg mindkét nem esetében az általános iskolások körében a legalacsonyabb.

A tanulók lelki állapotát jellemezni lehet azzal is, hogy mennyien vallják magukat boldognak illetve sikeresnek. Azok akire teljes mértékben igaz, hogy sikeres életet élnek, a válaszadók 27 százalékát adják, de további 52 százalék is inkább igen választ adott. Az alapvető demográfiai jellemzők szerint tekintve jól körvonalazható, hogy a szülő képzettségének, valamint a tanuló tanulmányi eredményének emelkedésével nő a sikeresek aránya.

Sikeres és bolog életet élők aránya

Arra kérdésre, hogy boldog életet élnek-e, a fiatalok túlnyomó többségben igent válaszoltak, 27 százalékuk teljes mértékben, 52 százalékuk inkább egyetért. A sikeres és boldog élet között szoros összefüggés van ($r=+0,31$). A sikeres és boldog életet élő fiatalok aránya 43 százalék, a csak boldogoké 35, a csak sikereseké 7, míg a boldogtalan és sikertelen diákok aránya 15 százalék. Ez azt jelenti, hogy a boldog élet könnyebben élhető számukra, mint a sikeres élet.

Jól megfigyelhető, hogy a magukat boldognak valló tanulók családjában erősebb családi kapcsolatokat mértünk, s körükben az egészségrombolás (dohányzás, drog és alkoholfogyasztás) intenzitása is alacsonyabb. A legnagyobb eltérés azonban a pszichés problémák előfordulásában található. A sikeres tanulók körében a lelki problémákat jelző index értéke 24-29 pont, míg a magukat teljesen sikertelennek vallóknál 52. Hasonlóan nagy az eltérés mérhető a boldog/boldogtalan dimenzióban.